

Μνήμων

Τόμ. 1 (1971)

Τ Ο Μ Ο Σ Π Ρ Ο Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η εξέλιξις τῶν τουρκολογικῶν σπουδῶν • ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΓΑΡΔΙΚΑ : 'Ο 'Αναστάσιος Πολυζοιδὸς καὶ ἡ 'Ελληνικὴ 'Επανάστασις • ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗ : Συμβολὴ εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Πέτρου Στεφανίτση • ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ : 'Η κατάληξις τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοῦς Μανιάτες (1831) • ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΑΤΗΦΟΡΗ : 'Ο 'Εμμ. 'Αντωνιάδης καὶ τὰ περὶ ἀναμειξιάς του εἰς τὴν πειρατείαν • ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΤΣΙΟΥΡΑΚΗ : 'Ανέκδοτα ἔγγραφα περὶ τῆς μονῆς Ταξιάρχων Αἰγίου • ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΤΟΚΟΥ : Zonaticum • ΚΩΣΤΑ Θ. ΛΑΪΠΠΑ : Συμβολὴ εἰς τὴν Καλαβρυτινὴ βιβλιογραφία.

Α Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 1

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831 ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.397](https://doi.org/10.12681/mnimon.397)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. Κ. (1971). Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831 ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. *Μνήμων*, 1, 74-106. <https://doi.org/10.12681/mnimon.397>

ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831
ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ *

Ἡ πολύμηνη ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν Κυβέρνηση τοῦ Ἰω. Καποδίστρια καὶ τὴν ἀντιπολίτευση κορυφώθηκε τὴν 1η Αὐγούστου 1831, ὅταν οἱ Ὑδραῖοι ἀνατίναξαν τὸν ἐθνικὸ στόλο στὸν Πόρο. Τὰ θλιβερά αὐτὰ γεγονότα καθὼς καὶ ἡ πίεση τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀνάγκασαν τὸν Κυβερνήτη νὰ συγκαλέσῃ Ἐθνικὴ Συνέλευση στὸ Ἄργος γιὰ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1831. Τὰ σχετικὰ διατάγματα καλοῦσαν τοὺς Ἕλληνες ἢ νὰ ἐπικυρώσουν τοὺς πληρεξουσίους ποὺ εἶχαν παρευρεθῆ στὴν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1829 ἢ νὰ ἐκλέξουν ἄλλους¹. Ἡ ἐκλογή ὅμως νέων πληρεξουσίων ἦταν σαφῶς ἀντίθετη στὶς ἀποφάσεις τῆς τελευταίας Ἐθνοσυνέλευσης, ἡ ὁποία

* Στὴν ἐργασία αὐτὴ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀκόλουθες βραχυγραφίες : F.O. = Ἀρχεῖον τοῦ Foreign Office, ποὺ βρίσκεται στὸ Public Record Office ἐπιτ. = ἐπιτομὲς στὰ ἑλληνικά τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Foreign Office μὲ τὸν Dawkins, Ἀντιπρέσβη τῆς Μ. Βρεταννίας στὴν Ἑλλάδα, τὶς ὁποῖες πρόκειται νὰ ἐκδώσῃ σύντομα τὸ Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Κέντρου κ. Ἐλ. Πρεβελάκη γιὰ τὴν καλοσύνη ποὺ εἶχε νὰ θέσῃ στὴ διάθεσή μου τὶς μικροταινίες καθὼς καὶ τὶς ἐπιτομὲς αὐτῶν τῶν ἐγγράφων. ΓΑΚ = Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους· Ἀρχ. Καπ. = Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας — Τμῆμα Καποδιστριακόν· Ἀρχ. Βλαχ. = Ἱστορικόν Ἀρχεῖον Γιάννη Βλαχογιάννη, ποὺ βρίσκεται στὰ ΓΑΚ· φακ. = φάκελος· φ. = φύλλο· ἀντ. = ἀντίγραφο· πρωτ. = πρωτότυπο· σχ. = σχέδιο.

1. «Γενικὴ Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος», ἔτος ΣΤ, φ. 59, 5-8-1831 καὶ Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, ἐκδ. Ε. Βétant, τόμ. 1 - 4, Γενεύη 1839, ἑλλην. μετάφραση Μ. Σχινᾶ, τόμ. Δ, Ἀθήναι 1843, σ. 250 - 251. Πρβλ. Διονυσ. Κοκκίνου, Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τόμ. ΙΒ, Ἀθήναι 1960, σ. 473, 492.

ἐψήφισε: «Τὰ μέλη τῆς ἐνεστώσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως θέλουσιν συγκροτήσει τὴν ἀκόλουθον Δ' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, θεωρουμένην ὡς συνέχειαν τῆς παρούσης.»² Τὸ μέτρο αὐτὸ πάρθηκε ἀπὸ ἀνάγκη, γιατί πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίους τοῦ 1829, ἐνῶ εἶχαν τότε πειθῆνια ἀκολουθήσει τὶς ὑποδείξεις τοῦ Κυβερνήτη, τώρα ἀνῆκαν στὴν ἀντιπολίτευση. Προφανῶς ἡ δυνατότητα ἀντικατάστασής τους θὰ ἔδινε τὴν εὐκαιρία στοὺς Διοικητὲς καὶ Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους, ποὺ θὰ εἶχαν τὴν προεδρία στοὺς ἐκλεκτορικοὺς συλλόγους, νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐκλογή κυβερνητικῶν ὑποψηφίων. Ἦταν ἐπιτακτικὸ γιὰ τὴν κλονιζόμενη τότε Κυβέρνηση νὰ φανῆ ὅτι ἡ μέγιστη πλειοψηφία τῶν Ἑλλήνων καταδικάζε ὡς ἀνταρτικὲς τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ περιέβαλλε μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τὸν Κυβερνήτη³.

Παρόμοια προβλήματα, μὲ διαφορετικοὺς φυσικὰ στόχους, ἀπασχολοῦσαν τοὺς ἡγέτες τῆς ἀντιπολίτευσης στὴν Ὑδρα. Μὲ πολλοὺς τρόπους, ὄχι πάντοτε ὀρθόδοξους, εἶχαν ἐπιτύχει νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τους ὅλα σχεδὸν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν ἐξασφαλισμένη ἡ ἐκλογή ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν γνωστὸ ὅτι ἡ Κυβέρνηση δὲν θὰ δεχόταν νὰ παρευρεθοῦν στὸ Ἄργος ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν ποὺ εἶχαν ἐξεγερθῆ⁴, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀποφάσισαν νὰ συγκαλέσουν δική τους Ἐθνοσυνέλευση στὴν Ὑδρα. Ἀλλὰ ἡ συνταγματικὴ, ὅπως τὴν ὀνόμασαν, Ἐθνοσυνέλευση ἔπρεπε νὰ ἔχη ἐθνικὸ καὶ ὄχι νησιωτικὸ χαρακτῆρα: Μόνον ἔτσι θὰ διασκεδάζονταν οἱ κυβερνητικὲς κατηγορίες ὅτι μιὰ μειοψηφία φιλόδοξων ἀνδρῶν καὶ ὄχι τὸ ἔθνος ζητοῦσε πολιτικὴ ἀλλαγὴ καὶ σύνταγμα. Στὰ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους, τῆ Στερεᾶ καὶ τὴν Πελοπόννησο, ὑπῆρχαν ἀντιπολιτευόμενοι, ἦταν ὅμως βέβαιο ὅτι δὲν θὰ κατόρθωναν, μένοντας ἀβοήθητοι, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκλογή τῶν δικῶν τους πληρεξουσίων. Ἐπιβαλλόταν λοιπὸν ἡ λήψη τῶν μέτρων ἐκείνων ποὺ ὄχι μόνον θὰ ἐμπόδιζαν τὴν Κυβέρνηση νὰ ἐπηρεάσει, χρησι-

2. Πρακτικὰ Δ' Ἐθνοσυνελεύσεως, συνεδρ. I (24-7-1829) § 14· καὶ Κώδιξ Ψηφισμάτων Δ' Ἐθνοσυν., ψήφισμα ΙΓ, ἄρθρ. Α καὶ Β, στοῦ Ἄ ν δ ρ. Μά μ ο υ κ α, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. ΙΑ, Ἀθῆναι 1852, σ. 64-65 καὶ 197-198.

3. K. Mendelssohn-Bartholdy, Geschichte Griechenlands, τόμ. 1-2, Leipzig 1873-1874, ἑλλην. μετάφραση Ἄγγ. Βλάχου, τόμ. Β, Ἀθῆναι 1876, σ. 361-362· Pellion, La Grèce et les Capodistriais pendant l'occupation française de 1828 à 1834, Paris 1855, σ. 221, 230. Γιὰ τὴν ἐπέμβαση τῶν διοικητικῶν ὀργάνων στὶς ἐκλογὲς βλ. ΓΑΚ, Ἄρχ. Βλάχ., Ἐκτακτοὶ Ἐπίτροποι - Προσωρινοὶ Διοικηταί· σφκ. 129, 13-8-1831, πρωτ., Διοικητῆς Κορίνθου πρὸς Διοικητὴ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ ἀπὸ Ναύπλιο (βλ. παράρτημα ἀριθ. 1)· F O. 32/23, φφ. 17-19, 2/14-9-1831, ἀντ., G. Crowe πρὸς Dawkins ἀπὸ Πάτρα (ἐπιτ. 23/3α).

4. Pellion, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 225.

μοποιώντας στρατιωτική δύναμη, τις εκλογές, αλλά συγχρόνως θά δημιουργούσαν κατάλληλες συνθήκες, ώστε οί αντιπολιτευόμενοι νά κερδίσουν στην παράταξή τους και όσους κατοίκους — και ήσαν αὐτοί οί περισσότεροι — δέν εἶχαν σαφή πολιτικό προσανατολισμό. Οί περιστάσεις ἐξ ἄλλου δέν ήταν γιά τήν αντιπολίτευση δυσμενείς : Ὁ ἔθνικός στόλος εἶχε καταστραφῆ στόν Πόρο καί ἡ ἀντικατάστασή του θά ἀργοῦσε πολύ, ἐνῶ ἡ οἰκονομική κατάσταση τῆς Κυβέρνησης ήταν ἀπελπιστική. Παράλληλα, οί πολιτικοί καί στρατιωτικοί ἐκπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας καί τῆς Γαλλίας δέν ἔκρυβαν τή συμπάθειά τους γιά τήν ὑπόθεση τῆς ἀντιπολίτευσης.

Καταστρώθηκαν δύο σχέδια. Σύμφωνα μέ τὸ πρῶτο, ὑδραϊκά πλοία θά ἐπιχειροῦσαν νά φέρουν στό ἀντικυβερνητικό στρατόπεδο τῆ Σαλαμίνα, στήν ὁποία στάθμευαν ἀρκετά στρατεύματα καί ὑπῆρχαν ἔθνικές ἀποθήκες· ἔπειτα, θά προσκαλοῦνταν οί Δερβενχωρίτες νά βοηθήσουν στήν κατάληψη τοῦ Ἴσθμοῦ, γιά νά ἐμποδιστῆ ἡ ἐλεύθερη μετακίνηση κυβερνητικῶν δυνάμεων ἀπὸ τῆ Στερεά στήν Πελοπόννησο⁵. Ἡ ἐπιχείρηση ὅμως στή Σαλαμίνα ἀπέτυχε, γιὰτι οί συνεννοημένοι μέ τοὺς ἀντιπολιτευομένους στρατιωτικοί καί πολίτες δέν κινήθηκαν, ὅπως εἶχαν ὑποσχεθῆ, ἐνῶ ἡ ἀντίσταση τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ νησιοῦ ὑπῆρξε σφοδρῆ⁶. Τὸ δεῦτερο σχέδιο, πὸν προέβλεπε τῆ χρησιμοποίηση τῶν Μανιατῶν τοῦ Λιμενιοῦ καί τῆς Τζίμοβας⁷ γιά τῆ δημιουργία ἀντιπερισπασμοῦ στὰ κυβερνητικά στρατεύματα καί τήν ἐνθάρρυνση τῶν ἀντιπολιτευομένων στίς νότιες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου, εἶχε θετικότερα ἀποτελέσματα.

Στίς 6 - 8 Αὐγούστου 1831 τὸ ὑδραϊκὸ μπρίκι «Ἀπόλλων» διέφυγε εὐκολα τὸν ἀποκλεισμό πὸν γαλλικὰ πλοία, ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Κυβερνήτη, εἶχαν ἐπιβάλει στήν Ὑδρα καί κατευθύνθηκε πρὸς

5. ΓΑΚ, Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, φακ. 17 (1829 - 1831), ἀρ. 4954, 10-8-1831, σχ., [Κοινότης Ὑδρας] πρὸς τοὺς Δ. Κριεζῆ καί Ἰω. Σούτσο· συνημμένες, ὑπ' ἀρ. 4953, βρίσκονται καί οί ὁδηγίες γιά τὸν τρόπο δράσης. Βλ. ἐπίσης καί τὰ ἔγγραφα ὑπ' ἀρ. 4955, 4959 - 4965.

6. Νικ. Κασομούλη, Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, ἔκδ. Γιά ννη Βλαχογιάννη, τόμ. Γ, Ἀθήναι 1942, σ. 415 - 416. Βλ. καί «Γενικὴ Ἐφημερίς» ἔτος ΣΤ, φ. 64, 22-8-1831, σ. 297 - 298· Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, ἔκδ. Ἀ. Λιγνοῦ, τόμ. ΙΕ, Πειραιεὺς 1931, σ. 503.

7. Οί Μανιάτες αὐτοί εἶχαν, μέ ὑποκίνηση τῶν Μαυρομιχάληδων, στασιάσει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1831 καί παρὰ τίς προσπάθειες τῆς Κυβέρνησης δέν εἶχαν ὑποταχθῆ. Στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τους ήταν ὁ Ἡλίας Κατσάκος Μαυρομιχάλης, ἀνιψιὸς τοῦ Πετρόμπεη, ἐνῶ μιά ἐπιτροπή, πὸν ὀνομάστηκε Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, ἀνέλαβε τὸν πολιτικὸ χεiriσμό τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ ἀγώνα. Βλ. Mendelssohn - Bartholdy, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β, σ. 381 - 386.

τὰ παράλια τῆς Μάνης⁸. Ὁ πλοίαρχός του Ἐμμ. Γ. Βούλγαρης καὶ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Σ. Σπηλιωτόπουλο, Ν. Παπαλεξόπουλο καὶ Π. Παπαθανασόπουλο εἶχαν λάβει ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς Ὑδρας τὶς ἀκόλουθες ὁδηγίες: νὰ συλλάβουν ὅσα κυβερνητικὰ πλοῖα συναντοῦσαν νὰ παρακινήσουν τοὺς Μανιάτες νὰ εἰσβάλουν στὶς γειτονικὲς τῆς Μάνης ἐπαρχίες· νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τὶς ὁδηγίες τοῦ Κατσάκου Μαυρομιχάλη. Τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα ποὺ βρίσκονταν στὰ παράλια τῆς Μάνης καὶ Μεσσηνίας ἔπесαν εὐκολὰ στὰ χέρια τῶν Ὑδραίων, γιατί ἦταν μικρὰ καὶ ἡ νομιμοφροσύνη τῶν πληρωμάτων τους ἀμφίβολη. Ὁ πλοίαρχος τοῦ μίστικου «Εὐπλους» Ν. Δέμης καὶ οἱ ναῦτες τῆς γολέτας «Ἄργος» ἀκολούθησαν πρόθυμα τὸν «Ἀπόλλωνα» τὸ μπρίκι «Ἀχιλλεὺς» τοῦ Δ. Φωτιά ἀίχμαλωτίστηκε καὶ μόνο ἡ γολέτα «Σμύρνα» μπόρεσε νὰ διαφύγει στὴν Καλαμάτα. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ἔχοντας ἐξασφαλίσει τώρα τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο στὴ θάλασσα, ἔπλευσαν στὸ Λιμένι. Ἐκεῖ, ἡ ὕδραϊκὴ ἐπιτροπὴ χρησιμοποίησε τὴν πειθῶ, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα ποὺ ἔφερε μαζί της, γιὰ νὰ πείση τοὺς Μανιάτες στὴν ἐφαρμογὴ τῶν σχεδίων της. Ὁ Κατσάκος ὁμῶς ζήτησε περισσότερα χρήματα καὶ οἱ νοικοκυραῖοι τῆς Ὑδρας εἰδοποιήθηκαν σχετικὰ⁹.

Στὸ μεταξὺ οἱ Μανιάτες ἀπέτυχαν νὰ καταλάβουν τὸν Μέξαπο, ἀν καὶ τὰ ὕδραϊκὰ πλοῖα κανονιοβόλησαν τοὺς ὑπερασπιστὲς¹⁰, καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετη γνώμη τῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ ἐπιθυμοῦσε γρήγορη ἐκστρα-

8. Οἱ Γάλλοι δὲν τηροῦσαν, ὅπως ἔπρεπε, τὸν ἀποκλεισμό, ἀλλὰ ἄφηναν τὰ ὕδραϊκὰ πολεμικὰ πλοῖα νὰ ἀποπλέουν μὲ τὴν πρόφαση ὅτι ἦταν ἐμπορικά. Βλ. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τόμ. Δ, σ. 267, 270. Πρβλ. ΓΑΚ, Γενικὴ Γραμματεία, φακ. 273, 15-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Πόρου πρὸς Κυβερνήτη.

9. ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαιοσύνης, φακ. 113, 31-8-1831, ἀντ., Ἐξομολόγησις τοῦ Διευθυντοῦ [Γ. Ι. Βούλγαρη] καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς συλληφθείσης Γολέτας ὁ «Ἄργος», συνημμένη στὸ ὑπ' ἀρ. 2194 ἔγγραφο τῆς 2-9-1831. Πρβλ. καὶ δευτέρη γραπτὴ κατάθεση τῶν ἀνωτέρω στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, 3-9-1831 καὶ 4-9-1831, πρωτ. Ἡ γολέτα «Ἄργος» ἀνακτήθηκε ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα στίς 30-8-1831 («Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 68, 5-9-1831). Εἰδικὸς ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Ὑδρα εἶχε ἐπιτύχει, στίς ἀρχὲς τοῦ Αὐγούστου 1831, νὰ πείση μερικοὺς ἀπὸ τοὺς διοικητὲς τῶν κυβερνητικῶν πλοίων ποὺ βρίσκονταν στὰ παράλια τῆς Μάνης νὰ προσχωρήσουν στὴν ἀντιπολίτευση. Παράλληλα, ἤλθε σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐξεγερμένων Μανιατῶν γιὰ τὸν καθορισμὸ κοινῆς δράσης. Βλ. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 3-8-1831, ἀντ., Πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας πρὸς τὴ Συναγματικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, συνημμένο στὸ: Ἰ. Τομπακάκης [Δ/τῆς Καλαμάτας καὶ Νησίου] πρὸς Κυβερνήτη, 13-8-1831. Πρβλ. Ἀρχεῖον Κοινότητος Ὑδρας, τόμ. ΙΕ, σ. 501.

10. «Γενικὴ Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 68, 5-9-1831, σ. 430 - 431. Βλ. καὶ ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 879, 22-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας καὶ Νησίου πρὸς Κυβερνήτη.

τεία στη Μεσσηνία, επέμειναν να προσβάλουν τις Κιτριές. Στις 23 πρὸς 24 Αὐγ. 1831, ὕστερα ἀπὸ 20ωρη ἐπίθεση ἀπὸ ξηρὰ καὶ θάλασσα, οἱ κάτοικοι παρέδωσαν τὴν ὀχυρὴ αὐτὴ θέση καὶ ἀποχώρησαν¹¹. Δυὸ μέρες ἀργότερα 500 Μανιάτες, μὲ τὸν Κατσάκο ἐπικεφαλῆς, κατέλαβαν τὸ Ἄλμυρό, ἀφοῦ τὸ ἐγκατέλειψαν οἱ Καπετανάκηδες μόλις εἶδαν ὅτι τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα ἐτοιμάζονταν νὰ τοὺς κτυπήσουν. Ἡ ἀπουσία κυβερνητικῶν πλοίων δὲν φόβισε μόνο τοὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ Ἄλμυροῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Σπάρτης, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μέχρι τώρα βοηθήσει τὴν Κυβέρνηση στὸ μακροχρόνιο ἀγῶνα τῆς ἐναντίον τῆς οἰκογένειας τῶν Μαυρομιχάληδων¹². Ἡ ἀδράνεια αὐτῆ τῶν ὄπλαρχηγῶν ἐξασφάλιζε τὰ νῶτα τῶν Μανιατῶν καὶ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ κινηθοῦν ἀνενόχλητοι πρὸς τὴ Μεσσηνία.

Τὸ Ἄλμυρό ὀρίστηκε κέντρο συγκέντρωσης τῶν ἀντικυβερνητικῶν στρατευμάτων. Σὲ λίγο ἐφθασε ἐκεῖ ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, ἡ διοικητικὸ ὄργανο τῶν ἐξεγερμένων Μανιατῶν, καὶ μαζί μὲ τὴν ἐπιτροπὴ τῆς Ὑδρας ἄρχισαν νὰ καταρτίζουν τὰ σχέδιά τους. Συγχρόνως, ἐπιστολὲς ποὺ στάλθηκαν σὲ ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς Σπάρτης καλοῦσαν τοὺς κατοίκους νὰ ἐκλέξουν τοὺς πληρεξουσίους τῶν γιὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευση τῆς Ὑδρας καὶ νὰ σπεύσουν, ὅσοι ἤθελαν, νὰ καταταχθοῦν στὸ συνταγματικὸ στρατό, ποὺ ἐτοιμαζόταν, ὅπως ἔλεγαν, νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Πελοποννησίους νὰ ἐκφράσουν ἐλεύθερα τὰ αἰσθήματά τους. Δὲν ἔλειψε ἡ ὑπόμνηση ὅτι θὰ πληρώνονταν κανονικὰ γι' αὐτὴ τους τὴν πατριωτικὴ ὑπηρεσία, ἐνῶ στοὺς πιὸ διστακτικοὺς τονίστηκε ἡ ὑποχρέωση νὰ φανοῦν ἀντάξιοι ἀπόγονοι τοῦ Λεωνίδα¹³. Μέχρι τὴν 1η Σεπτ. 1831 εἶχαν συγκεντρωθῆ 1.000 - 2.000 περίπου ἄνδρες, ποὺ δὲν ἀντιπροσώπευαν φυσικὰ ὅλη τὴν Δυτικὴ Σπάρτη. Ἡ πειθαρχία τῶν ἀτίθασων αὐτῶν παλικαριῶν ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα τῆς ὑδραϊκῆς ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ φοβόταν μήπως μιὰ παρεκτροπὴ ἀμαυρώσῃ τὸ σκοπὸ

11. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 892, 24-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση, καθὼς καὶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 23-8-1831 καὶ 25-8-1831, Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα.

12. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 901, 27-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμουλά.

13. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 75, 31-8-1831, ἀντ., Συνταγματικὴ Δ/κὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Σταυροπηγίου ἀπὸ Ἄλμυρό (βλ. παράρτημα ἀρ. 2), συνημμένο μαζί μὲ 3 ἄλλα ἔγγραφα παρόμοιοι περιεχομένου στὸ ὑπ' ἀρ. 16 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831.

ὄλης τῆς ἐπιχείρησης. Ὁ φόβος ἦταν δικαιολογημένος : οἱ Μανιάτες εἶχαν πολλές φορές συνδυάσει τὴν ἐπιδίωξη εὐγενῶν στόχων μὲ τὴν ἀρπαγὴ καὶ τὴ λεησία.

Οἱ Καλαματιανοί, στὸ μεταξύ, ἔβλεπαν μὲ ἀνησυχία ὅλες αὐτὲς τὶς δραστηριότητες τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἐνῶ ὁ Διοικητὴς τοὺς δὲν ἔκρυβε τὴν ἀγωνία του μήπως ναυαγήσουν οἱ προσπάθειες ποὺ κατέβαλε γιὰ νὰ πάρουν οἱ ἐκλογές τῶν πληρεξουσίων τὴν «εὐθείαν ὁδόν»¹⁴. Φόβος κατέλαβε τοὺς πολίτες, ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῶν κυβερνητικῶν πλοίων, οἱ Ὑδραῖοι κυριάρχησαν στὰ παράλια τῆς Μάνης καὶ τῆς Μεσσηνίας. Οἱ καθησυχαστικὲς ἐγκύκλιοι ποὺ μοίρασε ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Ὑδρας ἀπὸ τὸν «Ἀπόλλῶνα» δὲν μείωσαν οὔτε στὸ ἐλάχιστο τὶς ἀνησυχίες τῶν πολιτῶν¹⁵. Οἱ ἐλπίδες στηρίχτηκαν στὸ Γενναῖο Κολοκοτρώνη, ποὺ ἔφθασε μὲ 300 περίπου ἄνδρες γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὸ ἐκεῖ στρατοπεδευμένο ΙΘ' τάγμα τοῦ Βλαχόπουλου, καὶ στὴ διαβεβαίωση τῆς Κυβέρνησης ὅτι ἐθνικὰ καὶ ρωσικὰ πλοῖα ἀναχώρησαν καὶ σὲ λίγο φθάνουν γιὰ νὰ σκορπίσουν τὰ ὑδραϊκὰ¹⁶.

Ἡ πρώτη σύγκρουση ἦταν ἀτυχῆς γιὰ τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα : μιὰ ομάδα Μανιατῶν, χωρὶς τὴν ἄδεια τῆς ἐπιτροπῆς, προχώρησε ἀπὸ τὸ Ἄλμυρὸ μέχρι τὰ Γιαννιτσάνικα, λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ὅπου ὀχυρώθηκε σὲ δυὸ πύργους τοῦ Κανερῖνη Καπετανάκη. Ἐναντίον τοὺς ἦλθε ὁ Γενναῖος καὶ στὴ συμπλοκὴ ποὺ ἐπακολούθησε φονεύθηκαν δύο ἄνδρες του καὶ πληγώθηκαν τρεῖς¹⁷. Οἱ Μανιάτες μπόρεσαν τελικὰ νὰ διατηρήσουν τὴ στρατηγικὴ αὐτὴ θέση καὶ σὲ λίγο, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὑδραϊκῶν πλοίων, νὰ καταλάβουν καὶ τὸ τελωνεῖο τῆς Καλαμάτας. Τρομαγμένοι οἱ Καλαματιανοὶ θέλησαν νὰ μεταφέρουν τὰ ὑπάρχοντά τους σὲ ἀσφαλὲς μέρος, ἐμποδίστηκαν ὅμως ἀπὸ τὸ Διοικητὴ, ποὺ τοὺς διαβεβαίωσε ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος¹⁸.

Ὁ Κατσάκος, ἐπικεφαλῆς τῶν Μανιατῶν του, πλησίασε στὴν Καλαμάτα καὶ μὲ προκηρύξεις ὑποσχέθηκε στοὺς κατοίκους «ἀσφάλεια,

14. Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 17-8-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα.

15. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 879, 22-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

16. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 6228, 27-8-1831, σχ., Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας.

17. ΓΑΚ, Πληρεξούσιος Τοποτηρητῆς, φακ. 19, 31-8-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Καρύταινα.

18. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 8-9-1831, πρωτ., Πολίτες Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

εδταξία και προστασία», ἄν ἔφευγαν ἀπὸ τὴν πόλη τους τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα. Ἐπειδὴ δὲν ἱκανοποιήθηκε τὸ αἴτημά του, διέταξε ἐπίθεση. Στις 2 Σεπτ. 1831, λίγο πρὶν τὴ χαραυγή, στίφη Μανιατῶν προσέβαλαν τὶς ὀχυρὲς θέσεις τῆς πόλης. Παράλληλα, ἓνα κανόνι ποῦ οἱ Ὑδραῖοι ναῦτες εἶχαν βγάλει στὴν ξηρά, ἄρχισε νὰ βάλλῃ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς παραλίας. Τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἀπέκρουσαν τὴν ἔφοδο μέχρις ὅτου ὁ Νικήτας Φλέσσα, στὸν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθῆ ἡ φύλαξη ἑνὸς σπιτιοῦ κοντὰ στὸ τεῖχος, διευκόλυνε τὴν εἴσοδο τῶν Μανιατῶν παραδίνοντας τὴ θέση του καὶ βοηθώντας στὴν κατάληψη ἄλλων τριῶν σπιτιῶν. Οἱ ἐπιτιθέμενοι ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ προχωρήσουν περισσότερο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς πόλης καὶ ὁ πόλεμος, ἀπὸ τὶς ἴδιες θέσεις, συνεχίστηκε ὅλη τὴν ἡμέρα. Ὡστόσο, ἡ προδοσία τοῦ Φλέσσα ὑπέσκαψε ἀκόμη περισσότερο τὸ κλονισμένο ἤδη ἠθικὸ τῶν πολιορκουμένων. Ἄρχισαν λιποταξίες, ἐνῶ ὄλους φόβιζε ὁ κίνδυνος νέας προδοσίας: Ὁ Διοικητὴς καὶ ὁ Γενναῖος ὑποπεύονταν τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ΙΘ' τάγματος, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴ σειρά τους, ὑποπεύονταν τοὺς ἀντικυβερνητικούς Καλαματιανούς. Σταθμίζοντας τὰ δεδομένα ὁ Γενναῖος ἀποφάσισε τὴν ὑποχώρηση καὶ μαζί μὲ τοὺς στρατιῶτες καὶ τὴ Διοίκηση ἔφυγε τὰ μεσάνυχτα γιὰ τὴ Φουρτζάλα, μιὰ ὥρα ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Τόσο βιαστικὴ ὑπῆρξε ἡ φυγή, ὥστε μερικοὶ στρατιῶτες δὲν εἰδοποιήθηκαν καὶ, παραμένοντας στὶς θέσεις τους, αἰφνιδίασαν τοὺς Μανιάτες, οἱ ὁποῖοι τὸ πρωῖ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ὄρμησαν ἀκάλυπτοι νὰ καταλάβουν τὴν πόλη. Οἱ ἀπώλειες σὲ ἄνδρες ἐρέθισαν στὸ ἔπακρο τὰ σπαρτιατικὰ στίφη καὶ ἡ ὀργή τους ξέσπασε ὄχι στοὺς λίγους στρατιῶτες τῆς Κυβέρνησης, ποῦ τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν μὲ συμφωνία, ἀλλὰ στοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀνυπεράσπιστους πλέον κατοίκους τῆς Καλαμάτας. Σπίτια καὶ μαγαζιά λεηλατήθηκαν, ἐνῶ κινδύνεψε καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶν κατοικῶν¹⁹.

Ἡ κατάληψη τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοὺς Μανιάτες προκάλεσε αἰ-

19. Γενναίου Κολοκοτρώνη, Ἀπομνημονεύματα [χειρόγραφο Α], ἐπιμ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη, στὴ σειρά «Ἀπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 21» ἀρ. 1, ἐκδ. «Βιβλιοθήκη», Ἀθήναι 1955, σ. 210 - 211. Πρβλ. ΓΑΚ, Γραμματεία Στρατιωτικῶν, φακ. 110, 14-9-1831, πρωτ., Ἰ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατιωτικῶν ἀπὸ Φουρτζάλα Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 2-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Διοικ., φακ. 98, 7-9-1831, πρωτ., Π. Μπούας πρὸς [Ἀὐγ. Καποδίστρια (;)] ἀπὸ Ναύπλιο ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ., Α. Βόβος πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης ἀπὸ Νησί (βλ. παράρτημα ἀρ. 3). Γιὰ τὴν προδοσία τοῦ Ν. Φλέσσα βλ. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 21-9-1831, πρωτ., Ἰ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Φουρτζάλα, συνημμένο σιό ; Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 21-9-1831. Γιὰ τὶς λεηλασίες τῶν Μανιατῶν βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 8-9-1831, πρωτ., Πολίτες Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

σθηση μεγάλη καὶ ὀδήγησε σὲ ἔκφραση φρονημάτων ποὺ οἱ περιστάσεις δὲν εἶχαν ἐπιτρέψει τὴν ἐκδήλωσή τους. Οἱ ἀντικυβερνητικοὶ τῆς νότιας Μεσσηνίας πῆραν θάρρος καὶ ἐκμεταλλεζόμενοι τὴν ξαφνικὴ φυγὴ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Διοίκησης, ποὺ ὑποχώρησαν βορειότερα, κατόρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν στοὺς λοιποὺς κατοίκους τὴ θέλησή τους. Ὅλα τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Καλαμάτας, τὸ Νησί (Μεσσήνη)²⁰, ἡ Ἄνδρουσα²¹, χωριά τῆς Μικρομάνης καὶ τὰ Ἐμπλάκικα²² ἔσπευσαν μὲ ἀναφορές, ποὺ συνέταξε ἡ ἐπαρχιακὴ δημογεροντία ἢ ἡ συνέλευση τῶν πολιτῶν, νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπολιτευομένων. Κι ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμε ὅτι ὁ φόβος τῶν Μανιατῶν καὶ οἱ ὑποσχέσεις τῆς διοικητικῆς τους ἐπιτροπῆς γιὰ μειωμένους φόρους ἀνάγκασαν ἢ παραπλάνησαν τοὺς κατοίκους νὰ δεῖξουν συμπάθεια πρὸς τοὺς συνταγματικούς, ἡ διαπίστωση παραμένει ὅτι ἡ τόσο διατυμπανιζόμενη ἀπόλυτη ἀφοσίωση τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου στὸν Κυβερνήτη δὲν ἀνταποκρινόταν πάντοτε στὰ πράγματα, ἀλλὰ ἦταν ἀσταθῆς καὶ κατασκευάσμα, μερικὲς φορὲς τουλάχιστο, τῶν διοικητικῶν του ὀργάνων²³.

Ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης ἐπαίνεσε ὡς γνήσιους πατριῶτες ὅσους ἀσπάστηκαν τὴν ὑπόθεσή της καὶ τοὺς παρότρυνε νὰ κρατήσουν τὰ ἐθνικὰ εἰσοδήματα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐκλέξουν γρήγορα νέους, συνταγματικούς αὐτῇ τῇ φορᾷ, πληρεξουσίου. Ἐπίσης συμβούλεψε νὰ ἀντικατασταθοῦν, ἂν φαινόταν ἀναγκαῖο, οἱ δημογέροντες, γιατί αὐτοὶ εἶχαν διοριστῆ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση²⁴. Παράλληλα, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φόβους ποὺ δικαιολογημένα δημιούργησε στοὺς κατοίκους ἡ λεηλασία τῆς Καλαμάτας, ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέδωσε τὰ δεινὰ στὴν πρόκληση τάχα τῶν στρατευμάτων τῆς Κυβέρνησης καὶ ὑποσχέθηκε «εὐταξία», ἀσφάλεια καὶ ὑπεράσπιση ἀπὸ κάθε ἀπειλή²⁵. Μερικοὶ ὁμόφρονες, τέλος, δρα-

20. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ., Α. Βόβος πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης ἀπὸ Νησί (βλ. παράρτημα ἀρ. 3).

21. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 114, 4-9-1831, ἀντ., Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Ἄνδρουσῆς πρὸς Δ/κὴ Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 824 ἔγγραφο τῆς 19-9-1831.

22. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 749, 6-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἄνδρουσῆς, Μικρομάνης καὶ Ἐμπλάκικων πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Κατσαροῦ. Τὰ Ἐμπλάκικα ἢ Ἐμπλάκια ἢ Ἰμλιάκια ἦταν τουρκῶνυμα χωριά τῆς Μεσσηνίας.

23. Πρβλ. καὶ ἐφημερίδα «Ὁ Ἀπόλλων», ἀρ. 57, 23-9-1831, σ. 237.

24. ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Πρὸς. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 84, 4-9-1831, πρωτ., Δ/κὴ Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς Ἐπαρχ. Δημογεροντία Ἄνδρουσῆς καὶ λοιποὺς κατοίκους ἀπὸ Καλαμάτα (βλ. παράρτημα ἀρ. 4).

25. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 78, 4-9-1831, πρωτ., Δ/κὴ Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Καμαρίου ἀπὸ Καλαμάτα, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 798 ἔγγραφο τῆς 12-9-1831.

στηριοποιήθηκαν με υποσχέσεις δόξας, τιμών, αξιωμάτων κλπ.²⁶, ενώ άλλοι, που παρέμειναν πιστοί στην Κυβέρνηση, παρακινήθηκαν και πάλι να αναγνωρίσουν την πλάνη τους και να λάβουν μέρος στον «εὐγενῆ σκοπό»²⁷.

Ἡ ἀπήχηση τῆς νίκης τῶν Μανιατῶν διαμόρφωσε γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση εὐνοϊκὲς συνθήκες ὄχι μόνο στὶς ἐπαρχίες γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ἀλλὰ σ' ὅλη τὴ νότια Πελοπόννησο. Στὴν Κορώνη οἱ συνταγματικοί, ποὺ χάρηκαν γιὰ τὴν πτώση τῆς Καλαμάτας, ἄρχισαν νὰ κινδύνουν δραστήρια γιὰ μιὰ συνεννόηση μὲ τὸν Κατσακό, καὶ γι' αὐτὸ διάχυτος ἦταν στὴν πόλη ὁ φόβος προδοσίας²⁸. Οἱ Μανιάτες ἐξ ἄλλου τῆς Ἀνατολικῆς Σπάρτης, θέλοντας νὰ ἐπαναλάβουν καὶ αὐτοὶ τὰ «κατορθώματα» τῶν συναδέλφων τους τοῦ δυτικοῦ τμήματος, ἐτοιμάζονταν νὰ εἰσβάλουν στὴ Λακωνία. Ὁ Διοικητὴς τῆς τελευταίας καὶ ὁ στρατηγὸς Γ. Γιατράκος ἀγωνίζονταν νὰ προκαταλάβουν ἐκεῖνες τὶς θέσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἐμπόδιζαν κάθε εἰσβολή, ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἔδειχναν ἀδράνεια. Δὲν ἤθελαν νὰ ἐξοπλιστοῦν παρὰ μόνον ἂν ἔφθανε στὴν περιοχὴ ἰκανὴ στρατιωτικὴ δύναμη γιὰ νὰ τοὺς ὑπερασπιστῆ· ἄλλοι, ἐνῶ κινδύνευε ἡ ἴδια τους ἡ περιουσία, ἐπέμεναν νὰ πληρώνονται γιὰ τὴν προσωρινή τους αὐτῆ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. Σὲ συνεχῆ ἐγρήγορη βρισκόταν καὶ ὁ Διοικητὴς Σπάρτης, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ μαζί μὲ τὸν Γερουσιαστὴ Τζανετάκη Γρηγοράκη τὶς ἀναμενόμενες ἀπόπειρες τῶν Ἀνατολικοσπαρτιατῶν νὰ λεηλατήσουν καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἐλους²⁹. Παράλληλα, ὅπως ἀναφέρθηκε, στὴ Δυτικὴ Σπάρτη οἱ ὀπληρηγοὶ τηροῦσαν οὐδέτερη στάση· ἄλλοι ἀπὸ φόβο γιὰ τὰ κτήματά τους, ποὺ βρίσκονταν σὲ ἐδάφη ἐλεγχόμενα ἀπὸ τοὺς Μανιάτες, ἄλλοι γιὰτὶ δὲν ἔβλεπαν ναυτικὴ κυβερνητικὴ δύναμη, ἄλλοι, τέλος, ἀπὸ συμπάθεια πρὸς τοὺς συνταγματικούς³⁰. Στὸ φῶς αὐτῶν τῶν

26. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 21-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί, καὶ κυρίως οἱ συνημμένες τρεῖς ἐπιστολὲς τοῦ Νικ. Φλέσσα πρὸς τοὺς συνεργάτες του μὲ ἡμερομηνία 3 Σεπτ. 1831.

27. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 80, 4-9-1831, ἀντ., Συνταγμ. Δ/κὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς Καπετανιάνους καὶ Κουμουνδουριάνους ἀπὸ Καλαμάτα, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 15 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831.

28. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 108, ἀρ. 613, 4-8-1831 καὶ φακ. 109, ἀρ. 625, 8-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Μεσσηνιακῶν φρουριῶν πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Κορώνη.

29. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 4471, 7-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Λακεδαιμόνος καὶ Μονεμβασίας πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Μιστρά· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 6295, 6-9-1831, σχ., Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τὴ Λακεδαιμόνος· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 550, 11-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Μαραθονήσι.

30. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμουλά.

ἐξελίξων δὲν ἦταν ὑπερβολικὸ γιὰ τὴν ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ νὰ δραματίζεται παρόμοιες προόδους καὶ στὶς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου, ἂν προωθοῦνταν ἐκεῖ οἱ δυνάμεις τοῦ Κατσάκου. Μὲ τὴν ἐμφάνιση ὅμως στὸ προσκῆνιο δύο νέων παραγόντων, τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, τὰ γεγονότα ἔλαβαν ἄλλη τροπὴ.

Ὅταν ἔφθασε στὴ Μεθώνη, ὅπου εἶχαν τὸ στρατόπεδό τους οἱ Γάλλοι, ἡ εἶδηση γιὰ τὴν κατάληψη καὶ λεηλασία τῆς Καλαμάτας ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑποχώρηση τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc ἔστειλε ἀμέσως, μὲ δική του πρωτοβουλία, τμήμα στρατιωτῶν γιὰ νὰ προστατεύσουν τὴν πόλη καὶ τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς αὐθαιρέσιες τῶν Μανιατῶν³¹. Πρῶτο εἰσέπλευσε στὸ λιμάνι τῆς Καλαμάτας, στὶς 5 Σεπτ. 1831, ἓνα γαλλικὸ μπρίκι. Ὁ διοικητὴς του παρουσίασε ἔγγραφο τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ καὶ διέταξε τὴν ἐκκένωση τῆς πόλης ἀπὸ ὅλα τὰ ἔνοπλα σώματα, καθὼς καὶ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ὑδραϊκῶν πλοίων. Ἀπαγόρευσε ὅμως τὴν ἐξαγωγή λαφύρων, πρᾶγμα ποῦ προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῶν Μανιατῶν. Μὲ δυσκολία ὁ Κατσάκος μπόρεσε νὰ πείση τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ἀναχωρήσουν, χωρὶς τὴ λεία τους, γιὰ τὰ Γιαννιτσάνικα. Ἡ ἀφίξη, τὴν ἄλλη μέρα, 800 Γάλλων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ταγματάρχη Barthélemy σταθεροποίησε τὸ γαλλικὸ ἔλεγχο τῆς Καλαμάτας. Ἀλλὰ ἡ μεταφορὰ στὴν πόλη κανονιῶν καὶ ὁ κυματισμὸς τῆς τρίχρωμης γαλλικῆς σημαίας στὰ τεῖχη θὰ δημιούργησαν σὲ πολλοὺς ἀμφιβολίες γιὰ τὸν πραγματικὸ σκοπὸ τῆς ἐπέμβασης. Περίεργες ἰδιαίτερα φάνηκαν οἱ ἀκριτομύθιες Γάλλων στρατιωτικῶν ὅτι, μέχρις ὅτου ρυθμιστοῦν τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, δὲν πρόκειται νὰ ἀνεχθοῦν τὴν παραμονὴ στὴν Καλαμάτα κυβερνητικῶν ἢ ἀντικυβερνητικῶν ἀρχῶν παρὰ μόνον τὴν ἐκλογὴ τοπικῆς ἀρχῆς³².

31. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 4-9-1831, ἀντ., Ἰ. Μαρσᾶν [Ἐπίτροπος τῆς ἑλληνικῆς Κυβέρνησης στὸ γαλλικὸ στρατόπεδο] πρὸς Δ/τὴ Μεσσηνιακῶν φρουριῶν ἀπὸ Μεθώνη, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 616 ἔγγραφο τῆς 5-9-1831. Πρβλ. Pellion, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 226. Τὸ γαλλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα βρισκόταν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Αὐγ. τοῦ 1828, ὅταν στάλθηκε, μὲ ἐντολὴ τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου, γιὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. Ὑστερα ἀπὸ τὴ φιλελεύθερη ἐπανάσταση τοῦ Ἰουλίου 1830 στὸ Παρίσι, οἱ Γάλλοι ἀξίωματικοὶ στὴν Ἑλλάδα ἀρχισαν νὰ ἐκφράζουν ἐντονώτερα τὴν ἀντίθεσή τους πρὸς τὸ αὐστηρὸ κυβερνητικὸ σύστημα τοῦ Ἰ. Καποδίστρια. Μέχρι τὴν ἀποχώρηση ὅμως τοῦ στρατηγοῦ Schneider, διαδόχου τοῦ στρατηγοῦ Maison, ἡ ἀντίθεση αὐτὴ δὲν ἀφῆθηκε νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ πράξεις. Τὸν στρατηγὸ Schneider ἀντικατέστησε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1831 ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc. Βλ. σχετικὰ D.C. Fleming, John Capodistrias and the Conference of London (1828-1831), Thessaloniki 1970, σ. 39-40, 49, 156, 159.

32. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 6-9-1831 καὶ 7-9-1831, ἀντ., Κ. Π. Κυριακὸς

Ἡ ἡγεσία τῶν Μανιατῶν δὲν ἔφερε ἀντίρρηση στὶς πρωτοβουλίες τῶν Γάλλων, ἀλλά, ἀντίθετα, τοὺς παρότρυνε νὰ ἐπεκτείνουν τὴν «προστασία» τους καὶ στὶς γειτονικὲς τῆς Καλαμάτας ἐπαρχίες, ποὺ μόλις εἶχαν ἐκδηλώσει τὶς συνταγματικὲς τους προτιμήσεις, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπάνοδο τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ στρατευμάτων «διὰ νὰ μὴ τυραννήσωσι καὶ πάλιν τοὺς πολίτας..»³³. Τοῦτο ἐρμηνεύεται, ἂν σκεφτοῦμε ὅτι ἀπειλητικὸς διαγραφόταν ὁ ὀρίζοντας γιὰ τοὺς ἐπιδρομεῖς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση στὴν περιοχὴ τῶν δυνάμεων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη.

Ἀπὸ τὴν Καρύταινα ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ εἶχε παρακολουθήσει μὲ ἀγωνία τὴν προσπάθεια τοῦ Γενναίου νὰ ὑπερασπίσει τὴν Καλαμάτα. Ὅταν οἱ ἐκκλήσεις τῶν πολιορκουμένων γιὰ βοήθεια ἔγιναν ἀπελπιστικές, διέταξε τὴν κινητοποίηση τῶν κατοίκων τῆς κεντρικῆς Πελοποννήσου καὶ τὴ διεύθυνσὴ τους πρὸς τὰ μέρη ποὺ κινδύνευαν. Καὶ γιὰ νὰ διευκολύνη τὴν πάνδημη στρατολογία, ἔδωσε ἐντολὴ νὰ κλειστῆ ἡ ἀγορὰ τῆς Τρίπολης, γιατί ἡ λειτουργία της συγκέντρωνε τοὺς κατοίκους τῶν γύρω περιοχῶν καὶ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ προστρέχουν στὰ ὄπλα³⁴. Παράλληλα, μὲ αἴτησή του, ἡ Κυβέρνηση προωθοῦσε πρὸς τὰ ἐκεῖ τμήματα ἰππικοῦ καὶ ὑποσχέθηκε τὴ γρήγορη ἀποστολὴ ταγμάτων. Στὶς 8 Σεπτ. 1831 ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ τὸ ἐλαφρὸ ἰππικὸ, ποὺ στὸ μεταξύ εἶχε φθάσει, διευθύνθηκαν πρὸς τὴ Σκάλα, ὅπου ὁ Γενναῖος, μετὰ τὴν πτώση τῆς Καλαμάτας, εἶχε στήσει τὸ στρατόπεδό του. Ἦδη ὁ ἀριθμὸς τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων ποὺ βρισκόνταν ἐκεῖ εἶχε ἀύξηθῆ σημαντικὰ μὲ τὴ συνεχῆ προσέλευση ἐνόπλων κατοίκων. Μιὰ ἐπίθεση ἐπομένως ἐναντίον τῶν Μανιατῶν φαινόταν νὰ ὑπόσχεται ὄχι δύσκολη νίκη. Ἡ παρουσία ὅμως τῶν Γάλλων καὶ ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὶς προθέσεις τους ἐμπόδιζαν, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, τὴν ἀνάληψη δράσης. Ὁ Ἕλληνας στρατηγὸς ἔκρινε φρόνιμο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησή του ὁδηγίες ποὺ θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ ἀντιμετωπίσῃ σωστὰ τὴ νέα κατάσταση. Συγχρόνως, ἐπέμεινε καὶ πάλι

πρὸς [Δ/τὴ Λακεδαίμονος] ἀπὸ Ὁπισινοχώρια (βλ. παράρτημα ἀρ. 5), συνημμένα στὸ ὑπ' ἀρ. 4472 ἔγγραφο τῆς 7-9-1831· ΓΑΚ, Πληρεξ. Τοποτηρητής, φακ. 19, 7-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς [Αὐγ. Καποδίστρια] ἀπὸ Ντεντέμπε. Πρβλ. Ἰ. Κ α π ο δ ῖ σ τ ρ ι α, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 298.

33. Συνταγμ. Δ/κὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τὸν Στρατηγὸν τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον Γαλλικῶν Στρατευμάτων, 7-9-1831, στὴν ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 58, 26-9-1831, σ. 239 - 240.

34. ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 3-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Καρύταινα· ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 6-9-1831, πρωτ., Ν. Καρῶρης [Δ/τῆς Τριπόλεως] πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Τρίπολη.

στήν ἀποστολὴ δύο ταγματῶν, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴ σταθερὴν βάση σὲ μελλοντικὲς ἐπιχειρήσεις³⁵.

Στὴν Καλαμάτα μερικὲς ἐνέργειες τῶν Γάλλων ὀδηγοῦσαν στὴν ἀποσαφήνιση τῶν προθέσεών τους. Μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ ταγματάρχου Barthélemy καὶ τὴ δυναμικὴ παρουσία τῆς ὑδραϊκῆς καὶ τῆς σπαρτιατικῆς ἐπιτροπῆς, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι Καλαματιανοὶ μπόρεσαν νὰ πείσουν τοὺς συμπολίτες τους νὰ ζητήσουν, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τάχα τῆς πόλης τους, τὴν παραμονὴ τῶν Γάλλων, ἕως ὅτου τελειώσῃ ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευση. Μολονότι μερικοὶ πολίτες διαμαρτυρήθηκαν ὅτι ἡ προστασία θὰ ἔπρεπε νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς Συμμαχικὲς Δυνάμεις, ἡ σχετικὴ αἴτηση ὑπογράφηκε καὶ στάλθηκε στὸ Γάλλο στρατηγὸ³⁶. Τοὺς Καλαματιανοὺς μιμήθηκαν καὶ οἱ Νησιῶτες : μόλις ἔμαθαν ὅτι πλησιάζουν τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα, ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Γάλλους νὰ καταλάβουν τὴν πόλη τους. Ὁ Διοικητὴς ὅμως Καλαμάτας καὶ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης πρόφθασαν καὶ τὸ πρωὶ τῆς 9ης Σεπτ. 1831 μῆκαν πρῶτοι στὸ Νησί· μαζί τους εἶχαν τὸ ἐλαφρὸ ἵππικόν, πὺ τὸ διοικοῦσε ὁ Χατζηχρήστος.

Σὲ λίγο ἐμφανίστηκε ἕνας ἡμίλοχος Γάλλων καὶ ὁ ἐπικεφαλῆς τους παρέδωσε ἐπιστολὴ τοῦ Barthélemy μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσε ἀπὸ τὸ Γέρο τοῦ Μοριά νὰ μὴν εἰσέλθῃ στὸ Νησί, ἢ, ἂν εἶχε ἤδη εἰσέλθει, νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ὁ Γάλλος ταγματάρχης εἶχε λάβει ρητὲς ἐντολὰς ἀπὸ τὸ στρατηγὸν νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν Καλαμάτα καὶ τὸ Νησί. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἦταν πολὺ διπλωματικὴ : Δὲν μποροῦσε νὰ παραδώσῃ τὴν πόλη, γιὰτὶ εἶχε ἤδη ἀναφέρει τὴν ἐκεῖ ἀφιξὴν τὴν Κυβέρνησις καὶ περιμένε τὶς ἐντολὰς τῆς. Ὑποσχέθηκε πάντως νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ αἶτημα τοῦ Γάλλου ἀρχηγοῦ ἀμέσως, ἀλλὰ τόνισε ὅτι μόνον μὲ διαταγὴ τοῦ Κυβερνήτη θὰ ἐγκατέλειπε τὴ θέσιν αὐτὴ³⁷. Ὁ Barthélemy μὲ δύο νέες ἐπιστολὰς ἐπέμεινε στὴν ἀρχικὴν του πρότασιν καὶ δὲν δίστασε νὰ ἀπειλήσῃ ὅτι οἱ διαταγὰς πὺ εἶχε τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ αἶτημά του μὲ τὴ δύναμιν τῶν

35. ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 7-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Ντεντέμπεη· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 9-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Σκάλα, συνημμένον στὸ : Ν. Καρῶρης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 8-9-1831.

36. Αὐτόθι. Πρβλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομακάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

37. Γ. Τερτσέτι, Ἐπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, [Ἐπομνημονεύματα Θεοδώρου Κολοκοτρώνη], ἐπιμ. Ντίνου Κονόμου, Ἀθήνα 1970, σ. 216 - 217. Πρβλ. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 109, 9-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί, καθὼς καὶ τὰ δύο συνημμένα ἔγγραφα.

δπλων. Ὅμως ὁ Ἑλληνας στρατηγὸς παρέμεινε ἀμετάπειστος³⁸ καὶ παράλληλα μὲ τὶς συνεχεῖς του ἐκκλήσεις πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ συγκεκριμένες ὁδηγίες, εἰδοποίησε τὸν Γενναῖο νὰ σπεύσῃ σὲ βοήθειά του, ἂν παρατηρήσῃ καμμιά ἐπιθετικὴ κίνηση τῶν Γάλλων³⁹. Ἡ ἴδια ἀρνητικὴ ἀπάντηση δόθηκε καὶ στὸν ἐπικεφαλῆς 200 περίπου Γάλλων ποῦ ἔφθασαν ἀπὸ τὸ Νεόκαστρο μὲ ἐντολὴ τοῦ στρατηγοῦ τοὺς νὰ καταλάβουν τὸ Νησί⁴⁰. Σὲ λίγο ὁ Δ. Καλλέργης μὲ τμήματα τακτικοῦ ἵπτικοῦ μπήκε στὸ Νησί καὶ ἐνίσχυσε τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα.

Ὁ Κυβερνήτης παρακολουθοῦσε τὶς ἐνέργειες τῶν Γάλλων μὲ φανερὴ ἀνησυχία. Ἡ καχυποψία του ἦταν δικαιολογημένη, ἀφοῦ γνῶριζε ὅτι εἶχαν προηγηθῆ ἐπαφές μεταξὺ Γάλλων καὶ Μανιατῶν : μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ εἶχε συναντήσῃ στὸ Λιμένι τοὺς Μαυρομιχάληδες⁴¹. Παρόλα αὐτά, ἀναγκάστηκε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν στρατηγὸ Guéhéneuc, ὅταν ὁ τελευταῖος τοῦ γνωστοποίησε ὅτι διέταξε τὴν κατάληψη τῆς Καλαμάτας γιὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ, μετὰ τὴ φυγὴ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἀπὸ τὴ λεηλασία καὶ φορολογία τῶν Μανιατῶν. Στὴ συνέχεια ὅμως τῆς ἐπιστολῆς του ὁ Ἰ. Καποδίστριας παρακαλοῦσε τὸ Γάλλο στρατηγὸ νὰ διατάξῃ τὴν παράδοση τῆς Καλαμάτας στὶς ἑλληνικὲς ἀρχὲς καὶ στρατεύματα, γιατί ἡ παραμονὴ τῶν Γάλλων στὴν πόλη αὐτὴ θὰ ἐμπόδιζε τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα μὲ σκοπὸ νὰ ἀποτρέψουν νέες ἐπιδρομὲς τῶν Μανιατῶν στὶς ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου⁴². Καὶ γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν παράκλησή του αὐτὴ ὁ Κυβερνήτης προσπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐμενῆ

38. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 109, 10-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί, καθὼς καὶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα.

39. ΓΑΚ, Χειρόγραφο 78 (= Ἀπομνημονεύματα Γενναίου Κολοκοτρώνη), φυλλάδιο Δ (= παράρτημα ἔγγραφον), 9-9-1831, ἀντ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γενναῖο ἀπὸ Νησί.

40. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 9-9-1831, πρωτ., Ἰ. Μαρσᾶν πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Μεθώνη· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

41. Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, ἀρ. 223, 12-8-1831, ἀντ., Ἀστυνομία Ἀνδρούβιτας πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας ἀπὸ Σκαρδαμούλα, συνημμένο στὸ : Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη, 13-8-1831· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 495, 21-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Μεσσηνιακῶν φρουριῶν πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας ἀπὸ Κορώνη. Πρβλ. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 298.

42. F. O. 32/23, φ. 64, 5/17-9-1831, ἀντ., L. Guéhéneuc πρὸς Ἰ. Καποδίστρια ἀπὸ Μεθώνη (ἐπιτ. 23/9β)· F. O. 32/23, φφ. 66 - 69, 10/22-9-1831, ἀντ., Ἰ. Καποδίστριας πρὸς L. Guéhéneuc (ἐπιτ. 23/9γ). Βλ. καὶ ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, ἀρ. 46, 10-9-1831, ἀντ., Κυβερνήτης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη. Πρβλ. Ἄ. Παπαδόπουλου - Βρετοῦ, Mémoires biographiques - historiques sur le Président de la Grèce, le comte Jean Capodistrias..., τόμ. Β, Paris 1838, σ. 272.

μεσολάβηση τοῦ Γάλλου ἀντιπρέσβη. Ἄλλ' αὐτὸς ἀπέφυγε νὰ γράψῃ στὸ στρατηγὸ τῆ γνώμη του, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι τὸ ὄλο θέμα ἦταν στρατιωτικὸ ⁴³. Συγχρόνως, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ποὺ ἐπαινέθηκε γιὰ τὴν πατριωτικὴ του ἄρνηση νὰ παραδώσῃ τὸ Νησί, διατάχθηκε νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ στράτευμά του στὴ θέση του, μέχρις ὅτου ἡ ἀπάντηση τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ καθορίσῃ τὴ μελλοντικὴ στάση τῆς Κυβέρνησης ⁴⁴. Τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἔπρεπε, σύμφωνα μὲ ρητὲς ἐντολὰς τοῦ Ἰ. Καποδίστρια, νὰ σταθεροποιηθοῦν, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουν πλέον εὐκαιρία ἐπιτυχίας στοὺς «*ληστὲς τοῦ Λιμενίου ἢ στοὺς συμβούλους των*», καὶ νὰ ἀποφύγουν καταχρήσεις σὲ βάρος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ⁴⁵. Λιγώτερο διπλωματικὸς ὁ Αὐγ. Καποδίστριας ὑποκινοῦσε τὸν ἔθνικὸ ἐγωϊσμὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ὅταν ἔγραφε : «*Δὲν πιστεύω νὰ θελήσουν οἱ Γάλλοι νὰ μεταχειρισθοῦν βίαν τῶν ὄπλων ἀλλὰ καὶ τοῦτον δοθέντος εἶμαι βεβαίωτατος, ὅτι θέλετε τοὺς ἀπαντήσει γενναίως καὶ χωρὶς τὸν παραμικρὸν δισταγμὸν. Εἶναι καλὸν νὰ δείξουν φανερῶς μίαν ὄραν ἀρχήτερα τὸν σκοπὸν τους, ἀλλὰ μὲ λόγια καὶ φρόνητρα δὲν θέλουν μᾶς ξεπιάσει...*» ⁴⁶.

Ἡ μέχρι τώρα πρόοδος τῶν ἀντιπολιτευομένων ὀφειλόταν, κατὰ μεγάλο μέρος, στὴ ναυτικὴ ὑπεροχὴ τους. Ἡ Κυβέρνηση ἀγωνίστηκε ὑπεράνθρωπα γιὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴ ναυτικὴ δύναμη ποὺ στερήθηκε μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν ἔθνικῶν πλοίων στὸν Πόρο ⁴⁷. Ὡστόσο, ἀναγκάστηκε νὰ ζητήσῃ καὶ πάλι τὴ συνδρομὴ τοῦ Ricord. Ὁ Ρῶσος ἀντιναύαρχος, ποὺ ἔδειχνε ὑπερβολικὸ ζῆλο γιὰ τὴν υπεράσπιση τῆς Κυβέρνησης τοῦ Ἰ. Καποδίστρια, πρόθυμα ἐπλευσε μὲ τὴ φρεγάτα του στὰ μεσσηνιακὰ παράλια ⁴⁸. Ἀφοῦ παρέλαβε μερικὰ κυβερνητικὰ πλοῖα ποὺ βρισκόνταν σὲ ἀσφάλεια στὸ λιμάνι τῆς Κορώνης, στίς 10 Σεπτ. 1831 ἀπέκλεισε τὰ ἀντικυβερνητικὰ πλοῖα στὸ Ἄλμυρό. Οἱ Ὑδραῖοι ἀπέρριψαν τὶς προτάσεις τοῦ Ricord γιὰ ὑποταγὴ καὶ προσπάθησαν νὰ φύγουν, ἀλλὰ ὁ ἄνεμος δὲν τοὺς βοήθησε. Σὲ λίγο, ἀντιγράφοντας τὶς

43. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τόμ. Δ, σ. 292, 293 καὶ ὑποσημείωση, 294.

44. ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, 12/24-9-1831, ἀντ., Κυβερνήτης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη.

45. Ἰ. Καποδίστριας πρὸς ἀντισυνταγματάρχη Καλλέργη, 15/27-9-1831, στοῦ Ἄ. Παπαδόπουλου - Βρετοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 273 τοῦ ἴδιου, *Notizie storico - biografiche sul colonello Demetrio Callergi...*, Corfu 1843, σ. 55 - 56.

46. Διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰω. Κολοκοτρώνη, ἀφορῶντα τὰς κατὰ τὸ 1832... συμβάσας κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνωμαλίας καὶ ἀναρχίας, ἔκδ. Χ. Ν. Φιλαδέλφειας, Ἀθῆναι 1855, σ. 32 - 33.

47. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Σπυρίδων Βαλσαμάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Πόρο.

48. F. O. 32/23, φφ. 85 - 91, 22/4-10-1831, ἀντ., P. Ricord πρὸς J. Lalande ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/9η). Πρβλ. Ἄ. Παπαδόπουλου - Βρετοῦ, *Mémoires...*, σ. 274 - 275.

ἐνέργειες τοῦ Μιαούλη, ἔκαυσαν τὸ μπρίκι τοῦ Δέμπη καὶ βύθισαν μιὰ γολέτα· δυὸ ἄλλα πλοῖα, τὸν «Ἀπόλλωνα» καὶ τὸ μπρίκι τοῦ Λαλεχοῦ, δὲν πρόλαβαν νὰ τὰ καταστρέψουν, γιατί πρόφθασαν νὰ τὰ κυριεύσουν οἱ ἄνδρες τοῦ Ricord. Αἴγιοι μόνο ναῦτες πιάστηκαν στὸν «Ἀπόλλωνα», ἐνῶ οἱ περισσότεροὶ διέφυγαν στὴν Καλαμάτα ὑπὸ τὴν προστασία τῶν Γάλλων ⁴⁹.

Οἱ Μανιάτες κατατρόμαξαν ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, ὄχι χωρὶς ταραχές, στὰ ὄρη τῆς Νησι. Στὴν Καλαμάτα παρέμειναν οἱ ἀρχηγοὶ τους καὶ μαζί μὲ τὴν ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ ἀγωνίζονταν νὰ περισώσουν ὅ,τι μπορούσαν ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐπιτυχίες. Γιατὶ τὰ ἀρχικὰ σχέδια γιὰ ἀντικυβερνητικὴ δραστηριότητα καὶ στὶς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου ἦταν πλέον ἀπραγματοποίητα, ἀφοῦ ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων εἶχε ἀνατραπῆ σαφῶς ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως : τὸ Νησι κατεῖχε ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μὲ τὸ ἐλαφρὸ καὶ τακτικὸ ἱππικὸ, στὰ παράλια κυριαρχοῦσε ὁ Ricord καὶ σὲ θέσεις γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, στὴ Φουρτζάλα καὶ τὸ Καμάρι, ὁ Γενναῖος εἶχε συγκεντρώσει περισσότερους ἀπὸ 2.000 ἄνδρες. Στὶς δύσκολες αὐτὲς στιγμὲς ἡ ἀνοχὴ καὶ μερικὲς φορὲς ἡ φανερὴ ὑποστήριξη τῶν Γάλλων ὑπῆρξαν πολὺτιμες γιὰ τοὺς ἀντικυβερνητικοὺς.

Ὁ ταγματάρχης Barthélemy, ἀφοῦ ἀπέτυχε νὰ πείση ἢ νὰ φοβίση τὸν Θ. Κολοκοτρώνη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Νησι, ἀνακάλεσε τὸ ἀπό-

49. F. O. 32/23, φφ. 78 - 80, Σεπτ. 1831, ἀντ., Ἑμμ. Βουλγαρῆς κ. ἄ. πρὸς J. Lalande (ἐπιτ. 23/95)· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 11-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς [Κυβερνήτη] ἀπὸ Νησι, συνημμένο στό : Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 11-9-1831· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 969, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησι. Βλ. καὶ A. Prokesch-Osten, Geschichte des Abfalls der Griechen vom Türkischen Reiche, τόμ. 1 - 6, Vienna 1867, ἔλλην. μετάφραση Γ. Ἀντωνιάδου, τόμ. Β, Ἀθῆναι 1869, σ. 501 - 502. Πρβλ. ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 57, 23-9-1831, σ. 237 - 238 καὶ φ. 59, 30-9-1831, σ. 244 - 246· «Γενικὴ Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 72, 19-9-1831, σ. 457, ὅπου ἀποφεύγεται ἡ μνεῖα τῆς ρωσικῆς βοήθειας καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις «ἐθνικὰ» ἢ «ἡμέτερα» πλοῖα. Ὁ Ricord περηφανεύτηκε γι' αὐτὸ τοῦ τὸ «κατόρθωμα» (: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 12-9-1831, ἀντ., Ricord πρὸς Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Ἄλμυρὸ (βλ. παράρτημα ἀρ. 6), συνημμένο στό ὑπ' ἀρ. 556 ἔγγραφο τῆς 14-9-1831), ἐνῶ ὁ Κυβερνήτης τὸν συγάρηκε καὶ τοῦ ζήτησε νὰ διευθύνῃ στὸ Ναύπλιο τὰ δύο ὑδραϊκὰ πλοῖα ποὺ συνέλαβε. Βλ. Mendelssohn-Bartholdy, ἐνθ' ἄνωτ., τ. Β, σ. 367 - 368. Οἱ ἐνέργειες αὐτὲς τοῦ Ricord προκάλεσαν τὴ διαμαρτυρία τῶν μοιράρχων J. Lalande καὶ S. Pym. Βλ. F.O. 32/23, φφ. 82 - 83, 14/26-9-1831, ἀντ., S. Pym καὶ J. Lalande πρὸς P. Ricord ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/95)· F.O. 32/23, φφ. 85 - 91, 22/4-10-1831, ἀντ., P. Ricord πρὸς J. Lalande ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/95)· F.O. 32/23, φφ. 93 - 95, 26/8-10-1831, ἀντ., J. Lalande πρὸς P. Ricord ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/90).

σπασμα πὺ εἶχε στείλει γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ εἰδοποίησε ὅτι δὲν θὰ ἐπέτρεπε στὰ κυβερνητικὰ ἢ τὰ ἀντικυβερνητικὰ στρατεύματα νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Καλαμάτας. Ὅπως ὅμως ἐξελίχθηκαν τὰ πράγματα, ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ διευκόλυνε μόνο τὴν ὑποχώρηση τῶν Μανιατῶν καὶ ἐμπόδιζε τὴν καταδίωξή τους⁵⁰. Στις 13 Σεπτ. 1831 ὁ ἴδιος ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc ἔφθασε στὴν Καλαμάτα. Στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτη ἀπάντησε ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ἀδυνατοῦσε νὰ ἐκκενώσει τὴν Καλαμάτα, γιὰ νὰ μὴ μπορέσουν νὰ τὴ λεηλατήσουν καὶ πάλι, ὅπως τὴ λεηλάτησαν διαδοχικὰ, τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἢ τὰ στρατεύματα τῶν Μανιατῶν. Οἱ Γάλλοι, τόνιζε ὁ στρατηγὸς, δὲν θὰ ἐπέτρεπαν νὰ γίνουν τὰ ἐδάφη πὺ κατέλαβαν θέατρο ἐμφυλίου πολέμου⁵¹. Ἴσως τὸ ἀρχικὸ του σχέδιο νὰ ἀπέβλεπε στὴν ἀπλὴ προφύλαξη τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τὴ λεηλασίαν τῶν Μανιατῶν, ἀλλὰ οἱ ἀναφορὲς προστασίας πὺ στάλθηκαν ἀπὸ τοὺς Καλαματιανοὺς καὶ τοὺς Νησιῶτες τὸν ἐπεισαν ὅτι μόνο τὰ γαλλικὰ στρατεύματα θὰ κατόρθωναν νὰ ἀσφαλίσουν ἀποτελεσματικὰ τὴν περιοχὴ αὐτὴ⁵². Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ Γάλλος στρατηγὸς συμμαριζόταν τὴν πεποίθησιν καὶ ἄλλον ἐκπροσώπων, ἐπισήμων ἢ ὄχι, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ ἀντικυβερνητικὲς ἐνέργειες δὲν συνιστοῦσαν πλέον ἀπλὴ ἀνταρσία, ὅπως διακήρυσσε ἡ Κυβέρνηση, ἀλλὰ ἀντιπολιτευτικὴ δραστηριότητα, πὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀποκτᾷ ἐθνικὴ βάση⁵³. Ἡ ἐρμηνεία αὐτὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ προβλήματος τῶν Ἑλλήνων δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὸ στρατηγὸ καὶ τοὺς ἄλλους Γάλλους ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργειες πὺ ἀπομακρύνονταν πολὺ ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ πολεμικοῦ ὑπουργείου τους γιὰ τὴν ἠθικὴ ὑποστήριξιν τῆς Κυβέρνησης Καποδίστρια, ἐνῶ συγχρόνως παραβιαζόταν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «μὴ ἐπεμβάσεως». Οἱ Γάλλοι ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ εἶχαν φιλελεύθερες ιδέες, ἦταν ἐπόμενον νὰ βλέπουν μὲ συμπάθεια τὴν προσπάθειαν τῶν ἀντιπολιτευομένων νὰ κατοχυρώσουν, ὅπως τόνιζαν, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ συμπάθεια αὐτὴ ἐνισχύθηκε, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση δὲν δίστασε, γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ δύναμιν τῶν ρωσικῶν ὀπλων καὶ ἔστειλε τὸν Ricord στὰ Πελοποννησιακὰ παράλια.

50. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 11-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

51. F.O. 32/23, φ. 71, 12/24-9-1831, ἀντ., L. Guéhéneuc πρὸς Ἰ. Καποδίστρια ἀπὸ Μεθώνη (ἐπιτ. 23/98).

52. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 16-9-1831, πρωτ., Ἰ. Μαρσᾶν πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας ἀπὸ Μεθώνη.

53. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 275, 291,

Ἐνεξάρτητα ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἡ συνεχῆς κατοχὴ τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀποτελοῦσε ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ ὁποία μόνο τὴν ἀντιπολίτευση θὰ ὠφελούσε, γιατί ὄχι μόνον ἐμποδίζονταν τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα νὰ πληξοῦν τοὺς Μανιάτες ποὺ ὑποχωροῦσαν, ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερο, ἡ Κυβέρνηση ἐμφανιζόταν ὅτι δὲν εἶχε τὴν ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ δύναμη νὰ προστατεύσῃ μόνη τῆς τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν⁵⁴. Παράλληλα, ἡ ἀνοχὴ τῶν Γάλλων στὶς δραστηριότητες τῶν ἀντιπολιτευομένων ἐρμηνευόταν ὡς ὑποστήριξη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀποτελοῦσε πρόκληση γιὰ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ προσπαθοῦσε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὅλο τὸ ἔθνος καταδικάζει ὡς ληστρικές τὶς ἐνέργειες τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν ὑποκινητῶν τους⁵⁵.

Ἡ Καλαμάτα ἐγίνε τὸ ἄσυλο καὶ ὀρμητήριο τῶν ἀντιπολιτευομένων, ποὺ μπόρεσαν νὰ ἐπιβάλουν στοὺς Καλαματιανοὺς τὴν ἐκλογή ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων⁵⁶. Παρὰ τὴν ἐπέμβαση ὅμως τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ, οἱ κάτοικοι ἀρνήθηκαν νὰ ἐκλέξουν νέα δημογεροντία σὲ ἀντικατάσταση αὐτῆς ποὺ εἶχε καταφύγει στὸ Νησί, κοντὰ στὴ Διοίκηση. Στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο εἶχαν βρῆ ἄσυλο καὶ ἄλλοι Καλαματιανοί, ἐπειδὴ δὲν ἀνέχονταν τὶς πιέσεις τῶν πολιτικῶν τους ἀντιπάλων, καὶ κωφεύοντας στὶς ἐκκλήσεις τῶν Γάλλων, ποὺ ὑποστήριζαν πᾶ φανερὰ ὅλες τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντικυβερνητικῶν, ἀρνήθηκαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πόλη τους⁵⁷. Ἡ ὕδραϊκὴ ἐπιτροπὴ στὸ μεταξὺ προσπαθοῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ συνταγματικούς πληρεξουσίους καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπαρχίες καὶ συνεχῶς παρακινούσε τοὺς κατοίκους νὰ ζητήσουν τὴν προστασία τῶν Γάλλων, γιατί διαφορετικὰ κινδύνευαν ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων⁵⁸. Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέ-

54. Γενναίου Κολοκοτρώνη, Ἐπονημονεύματα [χειρόγραφο Β], ἐκδ. Ἐμ.μ. Πρωτοψάλτη, στὴ σειρά «Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους» ἀρ. 2, Ἀθῆναι 1961, σ. 64.

55. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 300.

56. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 200, 11-9-1831, ἀντ., Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Καλαμάτας πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας ἀπὸ Νησί, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 971 ἔγγραφο τῆς 13-9-1831.

57. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 991, 16-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Νησί· Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 19-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί. Γιὰ τὶς ὑπερβασίες τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ τῶν Γάλλων σὲ βᾶρος τῶν κυβερνητικῶν στὴν Καλαμάτα, βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 17-9-1831, ἀντ., Π. Μπούας πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας ἀπὸ Νησί, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 997 ἔγγραφο τῆς 18-9-1831· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησί (βλ. παράρτημα ἀρ. 7).

58. Αὐτόθι καὶ ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 969, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί. Παρὰ τὶς ρητὲς ἐντολὲς τοῦ Ἰ. Καποδίστρια γιὰ πειθαρχία, οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποτρέψουν τὶς καταχρήσεις τῶν

σματα ἦταν τώρα πενιχρά: οἱ κάτοικοι ἀπέκρουσαν τὶς προτάσεις τῆς ἐπιτροπῆς. Μόνον ὁ Παναγ. Παπατσώνης μπόρεσε, χρησιμοποιοῦντας μαζὶ μὲ τὴν πειθὴ καὶ τὴν ἀπάτη ἢ τὴ βία, νὰ συγκεντρώσῃ ὅσες ὑπογραφεὶς χρειαζόταν γιὰ νὰ ἐμφανίζεταί ὡς πληρεξούσιος Ἐμπλακίκων⁵⁹.

Ἡ ἀποτυχία αὐτῆ τῆς ἐπιτροπῆς ὀφειλόταν κυρίως στὴν ἐπάνοδο τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ στρατευμάτων, ποὺ ἡ ἀρχικὴ πρόοδος τῶν Μανιατῶν εἶχε ἀπομακρύνει προσωρινά. Οἱ κυβερνητικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν πῆραν θάρρος, ἐνῶ ὅσοι εἶχαν κηρυχθῆ μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπολιτευομένων «ἀπενεκρώθησαν»⁶⁰ ἢ δῆλωσαν μετάνοια⁶¹. ἄλλοι, οἱ πρωταίτιοι κυρίως, πιάστηκαν⁶². Ἡ δραστηριότητα ἐξ ἄλλου καὶ ἐπαγρύπνηση τῶν Διοικητῶν Καλαμάτας καὶ Ἀνδρούσας ματαίωσαν συνεχῶς τὰ σχέδια τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Γάλλων ὑποστηρικτῶν τῆς⁶³. Αὐτὸς ὅμως ποὺ κατεύθυνε ἀποτελεσματικὰ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνέργειες τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων ἦταν ὁ Θ. Κολοκοτρώνης.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ ὑδραϊκοῦ στολίσκου στὸ Ἄλμυρό, ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ νόμισε ὅτι ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλη στιγμή γιὰ νὰ καταφέρῃ ἀποφασιστικὸ πλῆγμα στὸν Κατσάκο καὶ τοὺς συντρόφους του. Στὶς 12 Σεπτ. ἐπικεφαλῆς τοῦ ἵππικοῦ καὶ προχωρώντας ἀπὸ τὴν παραλία, γιὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ στὴν ἀπαγόρευση τῶν Γάλλων, ἔφθασε στὸ Ἄλμυρό, ποὺ τὸ εἶχαν ἐγκαταλείψει οἱ Μανιάτες. Ἐκεῖ συνάντησε τοὺς Καπετανάκηδες καὶ ἄλλους ὄπλαρχηγούς τῆς περιοχῆς, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐπέπληξε γιὰ τὴν ἀδράνειά τους, πέτυχε νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ καταδιώξουν ἢ θὰ συλλάβουν τὸν Κατσάκο. Στὴ συνέχεια, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης εἶχε συνομιλία μὲ τὸ Ρῶσο ἀντιναύαρχο, ποὺ ὑποσχέθηκε νὰ πλεύσῃ στὸ Λιμένι γιὰ νὰ κατεδαφίσῃ μὲ τὰ πυ-

στρατιωτῶν σὲ βάρος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Βλ. Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 15-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 1054, 26-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Νησί.

59. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύννης, φακ. 114, ἀρ. 824, 19-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἀνδρούσης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Ἀνδρούσα (βλ. παράρτημα ἀρ. 8), καθὼς καὶ τὸ συνημμένο ἔγγραφο.

60. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησί.

61. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 795, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἀνδρούσης πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Καμάρι.

62. Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 13-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὔγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4673, 17-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Τριπόλεως καὶ Λεονταρίου πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Μελιγαλά.

63. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 1000, 18-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Νησί· Ἄρχ. Καπ., φακ. 340, 19-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί.

ροβόλα τῶν πλοίων του τοὺς πύργους τῶν Μανιατῶν. Καὶ γιὰ νὰ ἔχη πλήρη ἐπιτυχία ἢ ἐπιχείρηση, εἰδοποιήθηκε ὁ Π. Ἀναγνωστόπουλος, Ἔκτακτος Ἐπίτροπος τῆς Σπάρτης, νὰ σπεύσῃ μαζί με τοὺς ὄπλαρχηγούς τῆς Δυτικῆς Σπάρτης, τοὺς ὁποίους μπόρεσε νὰ συμφιλιώσῃ, γιὰ νὰ βοηθήσουν ἀπὸ τὴν ξηρὰ τὰ σχέδια τοῦ ναυάρχου⁶⁴. Ἀλλὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ ἀπέτυχε, ἐπειδὴ ὁ Ricord προτίμησε νὰ συναντηθῆ με τοὺς συγγενεῖς τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στὸ Λιμένι σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ ἐξευρεθῆ τρόπος συνδιαλλαγῆς τους με τὴν Κυβέρνηση⁶⁵. Οὔτε ὅμως οἱ ὄπλαρχηγοὶ (καπετάνιοι) τοῦ Σταυροπηγίου καὶ τῆς Σκαρδαμούλας τήρησαν τὴν ὑπόσχεσή τους : με διάφορες δικαιολογίες ἀρνήθηκαν νὰ κτυπήσουν ἀποτελεσματικὰ τὸν Κατσάκο, πὸ με 30 μόνον ἄνδρες εἶχε ὀχυρωθῆ στοὺς Δολοὺς, χωρὶς τοῦ Σταυροπηγίου⁶⁶. Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, χωρὶς νὰ ἀποθαρρυνθῆ, πρότεινε ἕνα δεῦτερο σχέδιο στὴν Κυβέρνησή του : τὴν χρησιμοποίησι ἐθνικῶν πλοίων γιὰ τὴν κατεδάφιση τῶν παραθαλασσιῶν πύργων τοῦ Λιμενιοῦ, τῶν Κιτριῶν καὶ τοῦ Χρηστέα στὸν Ἅγιο Δημήτριο. Ὑπερασπίζοντας τὴ νέα του πρότασι ἐπέμεινε ὅτι μόνον ἡ καταστροφὴ τῶν ὀχυρῶν αὐτῶν θὰ εἰρήνευε τὴν περιοχὴ καὶ θὰ ἀποδυνάμωνε τοὺς Μανιάτες⁶⁷. Ἀντίθετα, ἂν γι-

64. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ., 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 39 καὶ 47, 13-9-1831, πρωτ., Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Ν. Π. Μαυρομιχάλη ἀπὸ Σκαρδαμούλα· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 41, 13-9-1831, πρωτ., Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Δ/τὴ Σπάρτης ἀπὸ Σκαρδαμούλα, συνημμένο στὸ ὕπ' ἀρ. 556 ἔγγραφο τῆς 14-9-1831. Γιὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Ἔκτ. Ἐπιτρόπου Σπάρτης νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς ὄπλαρχηγούς τῆς Δυτ. Σπάρτης καὶ νὰ τοὺς ἀντιτάξῃ στὴ δύναμι τῶν Μαυρομιχάληδων, βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμούλα. Πρβλ. ὁδηγίες τοῦ Κυβερνήτη : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4403, 13-9-1831, σχ., Κυβερνήτης πρὸς Π. Ἀ. Ἀναγνωστόπουλο, Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης.

65. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 18-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί. Πρβλ. ἐφημ. «Ὁ Ἀπόλλων», φ. 57, 23-9-1831, σ. 238.

66. ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Νησί. Γιὰ τὶς ἀμφιταλαντεύσεις τῶν ὄπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Σπάρτης βλ. καὶ ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Καπετάνιοι Δυτ. Σπάρτης πρὸς Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Βαροῦσι· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, ἀρ. 63, 17-9-1831, ἀντ., Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς τοὺς εἰς Σταυροπηγι Καπεταναίους τῆς Δυτικῆς Σπάρτης ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ γολέτα «ἡ Λαίδη Κοδριγκτῶν» ἀπέναντι τῆς Σκαρδαμούλας, συνημμένο στὸ : Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 19-9-1831· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 20-9-1831, πρωτ., Σταυριανὸς Καπετανάκης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη ἀπὸ Βαροῦσι, συνημμένο στὸ : Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 21-9-1831.

67. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 18-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί.

νόταν εἰσβολὴ στὴ Μάνη κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ὑπῆρχε κίνδυνος οἱ κάτοικοι, ἀπὸ φόβο μήπως τιμωρηθοῦν γιὰ ὅσα ἔπραξαν, νὰ προσκαλέσουν τοὺς Γάλλους σὲ ὑπεράσπισή τους⁶⁸.

Στις 18 Σεπτ. 1831 ἡ ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ παρέλαβε τοὺς συνταγματικούς πληρεξουσίους Καλαμάτας, Μάνης καὶ Ἐμπλακίικων, καθὼς καὶ τοὺς φυγάδες ναῦτες τῶν πλοίων ποὺ καταστράφηκαν ἢ ἐγκαταλείφθηκαν στὸ Ἄλμυρό, καὶ ἀπέπλευσε μὲ συνοδεία Γάλλων ἀξιωματικῶν γιὰ τὴν Ὑδρα⁶⁹. Παρὰ τὴ γενικὴ ὅμως ὑποχώρηση τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἱ Γάλλοι ἐπέμεναν νὰ κρατοῦν τὴν Καλαμάτα. Οὐτε ἔφερε ἀποτέλεσμα καὶ δευτέρη ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτη πρὸς τὸν Guéhéneuc, μὲ τὴν ὁποία ἀφοῦ ἐξέφραζε τὴ μεγάλη λύπη του γιὰ τὴν ἄρνηση τοῦ στρατηγοῦ νὰ παραδώσῃ τὴν Καλαμάτα στὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα, ἀνασκεύαζε τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι τὰ στρατεύματα αὐτὰ προέβησαν σὲ ἄρπαγες ἢ ὅτι ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στοὺς ἀντάρτες Μανιάτες καὶ τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις συνιστοῦσε ἐμφύλιο πόλεμο· τέλος, τόνιζε ὅτι ἡ ἄρνηση αὐτὴ θὰ εἶχε σοβαρὲς συνέπειες, ἀφοῦ ἦταν φυσικὸ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀντιπολιτευομένους καὶ νὰ ἀπογοητεύσῃ τοὺς νομιμόφρονες Ἕλληνας⁷⁰. Ὁ Ἰ. Καποδίστριας βρισκόταν σὲ δύσκολη θέση, γιὰ τὴν οἱ ὑποχρεώσεις τῆς Ἑλλάδας πρὸς τὴ Γαλλία ἦταν τέτοιες ποὺ δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλο τρόπο πίεσης παρὰ μόνο τὴν πειθῶ. Στὸ τέλος, ἀπελπισμένος, διέταξε τὸν Διοικητὴ Καλαμάτας νὰ πῆ στους Καλαματιανούς ὅτι «*ὀφείλουσι δι' ἀγάπην τῆς πατρίδος ν' ἀναχωρήσουσι ἐκεῖθεν ὅλοι καὶ ν' ἀφήσουσι μεμονωμένους τοὺς καταλαβόντας τὴν πόλιν των*»⁷¹.

Ὡστόσο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ὅλη ἡ γύρω περιοχὴ ἐλεγχόταν πλέον ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα. Οἱ Μανιάτες εἶχαν καταφύγει στὰ ὄρη τῆς ἡμετέρας, ἐνῶ ἡ θέση τοῦ Κατσάκου, ὕστερα ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ἐκτακτὸς Ἐπίτροπος Σπάρτης, χειροτέρευε συνεχῶς. Σὲ λίγο ὁ ἀγέροχος Σπαρτιάτης θὰ ἐπιδιώξῃ συνδιαλλαγὴ μὲ τὴν Κυβέρνηση⁷². Ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ θεώρησε ὅτι εἶχε λήξει ἡ ἀποστολὴ του. Γι' αὐτὸ, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι πλησιάζουν τὰ δύο τά-

68. ΓΑΚ, Ἔκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Σταυριανὸς Καπετανάκης πρὸς Ἔκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Βαροῦσι· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 19-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί.

69. Αὐτόθι. Γιὰ τὴν ἄρνηση τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ νὰ παραδώσῃ τοὺς φυγάδες στὴν Κυβέρνηση, βλ. Mendelsson-Bartholdy, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 367.

70. F.O. 32/23, φφ. 73 - 76, 17/29-9-1831, ἀντ., Ἰ. Καποδίστριας πρὸς L Guéhéneuc (ἐπιτ. 23/9ε).

71. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4445, 21-9-1831, σχ., Κυβερνήτης πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας.

72. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 26-9-1831, πρωτ., Ἰ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

γματα πού ζήτησε από την Κυβέρνηση, διέταξε τή διάλυση τών ατάκτων. Ἐφῆσε μόνο λίγους ἄνδρες με τόν Γενναῖο καθῶς και τὸ ἐλαφρὸ ἰππικό, γιά νά κρατήσουν τίς θέσεις γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα μέχρι τὴν ἐγκατάσταση τῶν ταγμάτων. Ὁ ἴδιος μαζί με τὸ τακτικό ἰππικό ἀναχώρησε γιά τὴν Καρύταινα⁷³.

Ὁ αἰφνιδιασμός αὐτὸς ἀντιπολίτευσης, μολονότι ἐπιχειρήθηκε ὑπὸ εὐνοϊκοῦς γι' αὐτὴν ὄρους, τελικὰ δὲν καρποφόρησε· ἡ Πελοπόννησος παρέμεινε καποδιστριακὴ⁷⁴. Ἡ Κυβέρνηση, ἔχοντας ξεπεράσει κι' αὐτὴ τὴ θύελλα, μποροῦσε νά βλέπη τὸ μέλλον με μεγαλύτερη αὐτοπεποίθηση. Οἱ Γάλλοι, βέβαια, ἦταν στὴν Καλαμάτα ἀκόμη, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναμενόμενη ὀριστικὴ ἀποκατάσταση τῆς τάξης στὴ Μεσσηνία και Σπάρτη, δὲν θά μποροῦσαν γιά πολὺ νά δικαιολογήσουν τὴν παραμονή τους στὴν πόλη αὐτή. Ἐπειτα, οἱ ἀθαιρεσίες πού διέπραξαν οἱ Μανιάτες ἔδιναν στὴν Κυβέρνηση τὴν εὐκαιρία νά στιγματίσει ὅλες γενικὰ τίς ἐνέργειες τῶν ἀντιπάλων της. Ὁ χρόνος ἐξ ἄλλου ἐργαζόταν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ Διάσκεψη τοῦ Λονδίνου εἶχε ἐπαναλάβει τίς ἐργασίες της γιά τὴ λύση τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος και οἱ ἀναμενόμενες νέες ὁδηγίες της πρὸς τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν Δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα δὲν μποροῦσαν παρὰ νά εἶναι προτρεπτικὲς γιά τὴ διατήρηση τῆς προσωρινῆς Κυβέρνησης τοῦ Ἰ. Καποδίστρια. Ἐνθαρρυντικὴ φαινόταν και ἡ κατάνιξη, τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, τῆς ἐπανάστασης τῶν Πολωνῶν ἀπὸ τοὺς Ρώσους⁷⁵, πού ὄχι μόνο θά ἀπομάκρυνε κάθε κίνδυνο νά διαλυθῇ ἡ Τριπλὴ Συμμαχία και θά ἐνίσχυε τὴ διαπραγματευτικὴ θέση τῆς Ρωσσίας στὰ συμμαχικὰ συνέδρια, ἀλλὰ και θά ἐπληττε γενικὰ τὸ ἐπαναστατικὸ φρόνημα. Παράλληλα, οἱ νοικοκυραῖοι τῆς Ὑδρας εἶχαν κουραστῆ και ἔδειχναν διαθέσεις συμβιβασμοῦ με τὴν Κυβέρνηση⁷⁶. Ἀλλὰ τὸ ἐγκλημα τοῦ Ναυπλίου ἀνέκοψε βίαια τίς προοπτικὲς μιᾶς συμφιλίωσης, και ἐνέτεινε, με καταστρεπτικὲς συνέπειες, τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

73. ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, 22-9-1831, ἀντ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γενναῖο Κολοκοτρώνη ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 23-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Δερβένια.

74. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 299.

75. Ἡ Ἰουλιανὴ Ἐπανάσταση στὴ Γαλλία (1830) προκάλεσε ἀλυσιδωτὲς ἀντιδράσεις κατὰ τῶν αὐταρχικῶν καθεστώτων σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη. Οἱ Πολωνοὶ ξεσηκώθηκαν τότε γιά νά ἀποτινάξουν τὸ ρωσικὸ ζυγὸ. Τὸν ἀγῶνα τους παρακολουθοῦσαν με συμπάθεια πολλοὶ φιλελεύθεροι Ἕλληνες, ἐνῶ ὁ Κυβερνήτης ἐπιθυμοῦσε τὴ νίκη τῶν Ρώσων. Βλ. Ἄ. Παπαδόπουλου-Βρετοῦ, *Notizie...*, σ. 56.

76. Ἄ. Κοντοσταύλου, *Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθειῶν φρεγατῶν, και τοῦ ἐν Αἰγίῳ νομισματοκοπείου*, Ἀθῆναι 1855, σ. 269· Ἀρχεῖα Λ. και Γ. Κουντουριώτου, ἐκδ. Κ. Διαμάντη, τόμ. Ι, σ. 427 - 432.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ*

Ἄρ. 1

Ἰδιαίτερη ἐπιστολὴ τοῦ Διοικητῆ Κορίνθου πρὸς τὸν Μάρκο Δαμηράλη, Διοικητῆ Ἁγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ

(ΓΑΚ, Ἄρχ. Βλαχ., Ἔκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ταί, φακ. 129, 13-8-1831, πρωτ.)

τῆ 13 Αὐγούστου 1831. ἐν Ναυπλίῳ.

Κύριε!

Ἀπὸ Τριπολι(τι)ᾶ Σᾶς ἔγραφον περὶ ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως καὶ ἤδη ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς εἰδοποιήσω κατὰ χρέως, οἱ ἐκλεχθησόμενοι πληρεξούσιοι ἀπὸ μὲν τὸν Ἁγιον Πέτρον θέλει προσπαθήσετε νὰ εἶναι ὁ στρ(ατηγός) Π. Ζαφειρόπουλος καὶ ὁ ἀδελφός σας, καὶ ἀπὸ τὸν Πραστὸν οἱ Κ. Ἰωάννης Γούλενος καὶ Δημήτριος Καραμάνος, καὶ πρὸς τούτοις νὰ ἐνεργήσετε ἀναφοράς, αἱ ὁποῖαι νὰ παρέχουσι ὄλην τὴν πληρεξουσιότητα πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐξ(οχότητα) καὶ τὴν μέχρι τέλους ἀφοσίωσιν· καὶ οἱ πληρεξούσιοι θέλει ἀκολουθήσωσι κατὰ τὰς Σοφὰς αὐτοῦ ὁδηγίας καὶ βουλευματα. κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς ἐκτανθῶ ἀλλὰ σᾶς προσφέρω τὰ φιλικὰ μου αἰσθήματα καὶ ὑποσημειοῦμαι.

ὄλος πρόθυμος ὡς ἀδελφός

Ἄ. Κοντάκης

Ἄρ. 2

Προκήρυξη τῆς Συνταγματικῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς κατοίκους Σταυροπηγίου

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 75, 31-8-1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 16 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831)

Ἀντίγραφον

αριθ. 75 Ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς Κατοίκους τοῦ Σταυροπηγίου.

Σήμερον ἔφθασεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνταῦθα, διὰ νὰ συσκεφθῆ μετὰ τοῦ Μοιράρχου τῆς Συνταγματικῆς Μοίρας καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὑδρας,

---

* Διατηρήσαμε τὴ στίξη καὶ τὴν ὀρθογραφία τῶν κειμένων. Γράψαμε μόνο μὲ κεφαλαῖο γράμμα ὄλα τὰ κύρια ὀνόματα.

περὶ τῆς τελείας ἀποματαιώσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν σκοπῶν τοῦ αὐθαιρέτου. Κύριοι, τὴν ταχίστην ἐκτέλεσιν {ἐκτέλεσιν} τῶν Συνταγματικῶν σκοπῶν μας ἔπρεπε νὰ τὴν ἐνεργήσωμεν ἀφοῦ ἦλθον καὶ τὰ Συνταγματικά πλοῖα, διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ὀρίων μας ἐξόδου τῶν στρατευμάτων μας, δυνάμει τῶν ὁποίων νὰ ἐνθαρρύνωμεν καὶ τοὺς συναδελφούς μας Πελοποννησίους εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσιν ἐλευθέρως τὰ αἰσθήματα των, ἅτινα εἶναι πάντι σύμφωνα μὲ τὰ ἐδικὰ μας. ἀλλὰ ἡ καταχθόνιος βία τὰ περιέστειλεν, ὅθεν καὶ ἐσπεύσαμεν πρὸ ἡμερῶν, νὰ τὰ ἀποστείλωμεν συνωδευμένα μὲ τὰ συνταγματικά πλοῖα, καὶ νὰ πράξωσιν ἀμφοτέραι αἱ δυνάμεις αὐται, ὅσα Σεῖς αὐτοῦσι ἴδατε, καὶ τὸ ὅποιον ἀκόμη ἴσως δὲν ἐμάθατε, ὅτι μία μικρὰ φάλαγξ τοῦ Στρατοῦ μας ἐκυρίευσεν τὸ τελωνεῖον τῆς Καλαμάτας ἐχθὲς τὸ ἐσπέρας, καὶ σήμερον οἱ ἔμποροι μὲ περισσοτέραν εὐταξίαν ἐνεργοῦν τὰς ἐμπορικὰς των ὑπηρεσίας.

Ταῦτα ἐκθέτουσα Σας ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, Σᾶς προσκαλεῖ νὰ ἔλθετε εἰς συνεντευξίν της, καὶ νὰ ἐνδυθῆτε πλέον, συμμορφούμενοι μὲ ἡμᾶς, τὸ φρόνημα τὸ ὅποιον θὰ μᾶς σώσει ἀπὸ τοὺς φθοροποιούς σκοποὺς τοῦ αὐθαιρέτου Καποδίστρια, τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, κυκλοφορῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας Σας, καθὸ ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου καὶ Λεονίδα, Σᾶς ἔκαμεν ἀναμφιβόλως νὰ ἐπιθυμῆτε τὴν κατάργησιν τῆς Βενετικῆς ἐξουσίας· ἀλλ' εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἐσυμμορφόθητε μὲ ἡμᾶς, ὑποπετυόμενοι τὸ ἀποβαῖνον ἀτυχές, καὶ τοῦτο, διότι δὲν ἔπαυον μερικοὶ συμπολίται Σας νὰ Σᾶς εἰκονίζουσαν τὴν αὐθαίρετον Διοίκησιν Συνταγματικὴν, ἀλλὰ πόσον ἡμάρτησαν οἱ ἄθλιοι! προετίμησαν τὴν προδοσίαν τῶν συμφερόντων τοῦ Ἔθνους ὅλου, διὰ τὸ μερικόν τους προσωρινὸν τέλος. Ἴδου τέλος πάντων ἔχετε τρανὰ δείγματα πόσον οὗτοι Σᾶς ἠπάτουσαν καὶ πόσον τὸ ἀποβαῖνον τοῦ σκοποῦ μας θέλει εἶσθαι εὐτυχές. ἔλθετε λοιπόν, ἀδελφοί, ἐκπληροῦντες τὴν ἐπιθυμίαν Σας, νὰ συμμορφοθῆτε μὲ ἡμᾶς, ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Συντάγματος· ἀπαραμιότως μὲ τὸν πρῶτον κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἐνθουσιασμόν Σας, ἔλθετε νὰ λάβετε ὁδηγίας περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν νομίμων πληρεξουσίων Σας, τοὺς ὁποίους νὰ στείλετε εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος εἰς Ὑδραν κροτουμένην συνέλευσιν, ὅπου ὑπῆγον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῶν ναυτικῶν νήσων, καὶ ὅπου ἀπέρχονται καὶ οἱ τῆς Σπάρτης, καὶ ἐπομένως ἐκλέγοντες ἕναν ἀξιότερον ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σας, διὰ νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, νὰ καταχωρηθῆτε ὅσοι εὐαρεστεῖσθε εἰς τὸν στρατιωτικὸν Κατάλογον, ἀπολαμβάνοντες τὸν μισθόν Σας καὶ τ.λ. ὡς καὶ οἱ λοιποὶ.

ἐν τοσοῦτῳ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιρειδομένη εἰς τὰ καλὰ φρονήματα Σας,

κολακεύεται νὰ φρονῆ, ὅτι δὲν θέλει δεχθῆτε τὰς ἀρὰς τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Τῆ 31 Αὐγούστου 1831. ἐν Ἀλμυρῷ.

(Τ. Σ.)

ἡ Ἐπιτροπὴ
Α. Π. Μαυρομιχάλης
Δημήτριος Πικουλάκης
Ἰωάννης Κ. Μαυρομιχάλης
Πασκάλης Γερακαράκης
Πιέρρος Κοσονάκος
Δημήτριος Πουλικάκος
Β. Μέστιγας. (1)

Ἄρ. 3

Ἀναφορὰ τοῦ Α. Βόβου πρὸς τὴ Γραμματεία τῆς Δικαιοσύνης

(ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ.)

ἀρ. 1

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Σ. Γραμματείαν.

Ἄφ' οὗ οἱ λυμαιῶνες τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἀντιπολιτευόμενοι Σπαρτιᾶται, μὲ τὰ πλοῖα τῶν ὁμογνωμόνων μὲ αὐτοὺς Ὑδραίων κατῶρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὸ κατὰ τὸν Λιμένα τῆς Καλαμάτας Τελωνεῖον κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ παρόντος μῆνος· ἀφ' οὗ ἐδιώρισαν ἀνόμως ἐπιστάτην εἰς αὐτό, ἀποβαλόντες ἐκεῖνον τὸν νομίμως διωρισμένον, διὰ νὰ συνάξῃ πρὸς ὄφελός των τὰ Δασμοτελωνιακὰ δικαιώματα τοῦ Ἑθνους, ἐπεχείρισαν νὰ εἰσβάλουν διὰ τοῦ πυρός καὶ τοῦ ξίφους, καὶ <εἰς> τὴν Καλαμάταν κατὰ τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας· καὶ οὕτω κατέλαβον ἐν ὁσπῆτιον χρησιμεῖον φυλακὴ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν Στρατὸν τῆ προδοσίᾳ ὡς διαφημίζεται τοῦ ἐν αὐτῷ φυλάττοντος Φλέσσα· συνάμα δὲ καὶ ἄλλο ἓνα πλησίον.

Ὁ δὲ Διοικητὴς τῆς Καλαμάτας μὲ τὸν Ἀστυνόμον καὶ τὸν Συνταγματάρχην Γενναῖον, ἀντισταθεῖς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἔφυγε περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 2 καὶ 3 τοῦ αὐτοῦ μῆνος, καὶ δὲν ἦλθεν ἐδῶ, ἢ εἰς χωρίον ἄλλο τῆς ἐπαρχίας του, ἀλλὰ κατέφυγεν εἰς Γαδουροχώρι τῶν Ἐμπλακίκων· καὶ ἔφυγεν ὅταν ἦτον ἐλπίς ὅτι οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἔμελλον νὰ ὀπισθοδρομήσουν, ἐὰν ἐπέμενε, κατησχυμένοι καὶ ἄπρακτοι διὰ τὴν ἀνδρίαν τοῦ στρατοῦ μας. καὶ οὕτω ἐκυρίευσαν αὐτὴν πρὸς τὰ ἐξημερῶματα τῆς 3 μὲ ἔφοδον καὶ διαμένουν μέχρι τῆς σημερον λαφυραγωγούντες τοὺς κατοίκους.

Πρὸς τὰ ἐξημερῶματα τῆς αὐτῆς ἡμέρας χωρὶς προφανοῦς κινδύνου ἀναχωρεῖ λαθραίως ἐντεῦθεν καὶ ὁ Ἀστυνόμος, ὅστις εἶχε προνοή-

1. Τὸ ὄρθο : Γ. Δεμέστιχας.

σει διὰ νὰ μετακομίση ἡμερόθεν εἰς Νεόκαστρον τὰ πράγματά του καὶ τὴν φαμηλίαν του.

Τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ ἐνταῦθα κάτοικοι συνεκρότησαν Συνέλευσιν τὴν ἰδίαν ἡμέραν διώρισαν πέντ' ἕξ ἀνθρώπους, καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς μὲ γράμματα φιλικὰ εἰς προσκυνησὸν τῶν ἀντιπολιτευομένων. οἱ δὲ ἀντιπολιτευόμενοι εἰς ἀπάντησιν ἐπήνεσαν τὴν τοιαύτην πράξιν των, ὡς πατριωτικὴν, τοὺς δὲ ἡγήγησαν νὰ κρατοῦν πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ στρατοῦ των τὰς ἐνοικιασμένας ἐθνικὰς προσόδους· νὰ διορίσουν πληρεξουσίου ἀνδρας πεπαιδευμένους διὰ νὰ ἀπέλθουν εἰς Συνέλευσιν ὅπου ἢ φωνὴ τῆς Πατρίδος τοὺς προσκαλεῖ κτλ.

Τοιαύτην πράξιν ἔκαμαν αὐθημερὸν ὅλα τὰ χωρία τῆς Καλαμάτας· λέγεται δὲ καὶ ἡ Ἀνδρούσα, διότι ἔφυγεν ἐκεῖθεν ὁ Διοικητὴς τῆς συνεννοήθη δὲ μὲ τὸν τῆς Καλαμάτας καὶ διαμένουν εἰς Σκάλλαν χωρίον τῆς Ἐπαρχίας Ἐμπλάκικα.... (1)

Ἐποσημειοῦμαι μὲ τὸ ὡς εἴρηται σέβας βαθύ.

Ἐν Νησίῳ τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1831.

ὁ Γραμ(ματεὺς) τοῦ Πρωτοκλ(ήτου)

Νησίου καὶ Καλαμ(άτας)

A. Βόβος.

υγ. σήμερον τὴν 5 τοῦ αὐτοῦ ἤλθον ἐδῶ τριάντα στρατιῶται τῶν ἀντιπολιτευομένων τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν ὡς φίλους.

Ἄρ. 4

Ἐπιστολὴ τῆς Συνταγματικῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν δημογεροντίαν Ἀνδρούσας

(ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Πρὸς. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 84, 4-9-1831, πρωτ.)

Ἄριθ. 84. Ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης Πρὸς τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν Ἀνδρούσης καὶ λοιποὺς Κατοίκους.

»Ἐλαβεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἀναφορὰν σας μὲ εὐχαρίστησιν μεγάλην, καθὼς καὶ τὰς προφορικὰς ἐκφράσεις τῶν ἀπεσταλμένων σας ἤκουσε μετὰ προσοχῆς.

Ἡ προθυμία σας καὶ πατριωτισμὸς σας, τὸν ὁποῖον ἐσπεύσατε νὰ δείξετε εἰς τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν, σὰς κατασταίνει ἀξιῶς παντὸς ἐπαίνου, καὶ σὰς δεικνύει καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τῷ ὄντι γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος.

1. Στὴ συνέχεια ἐξηγεῖ πῶς προσπάθησε νὰ διαφυλάξη τὰ ἀρχεῖα τοῦ δικαστηρίου γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ χέρια τῶν ἀντιπολιτευομένων.

Εὐχόμεθα δὲ ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῶν Μεσσηνίων καὶ οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι· ἀλλ' ἐν ταῦτῳ σᾶς λέγομεν, ὅτι τῆς παρουσίας περιστάσεως ἐπάναγκες εἶναι ἡ ἐσω(τε)τερικὴ ἡσυχία καὶ ἄρμονία, τὰ ὅποια μὲ χαρὰν μας ἐνέκφραστον ἐμάθομεν, ὅτι βασιλεύουν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Σας.

Αὐτὰ ταῦτα, Κύριοι, πρέπει νὰ πασχίζετε ὅλαις δυνάμεσι σιμὰ νὰ ἐπιπολάζουν, καὶ εἰς περίστασιν εἴτε ἀπειθείας εἴτε ἀντενεργείας θέλετε γράφειν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν σιμὰ νὰ σᾶς χωριγῶνται τὰ ἀνάλογα μέσα πρὸς κατάπαυσιν.

Πρὸς τούτοις θέλετε ἐκλέξειν ὅσον τάχος τοὺς Πληρεξουσίους σας καὶ τοὺς ἀποστείλειν ἐνταῦθα, ὅπου εὐρίσκονται καὶ οἱ τῆς Σπάρτης Πληρεξούσιοι καὶ ἐκεῖνοι τῆς Μεσσηνίας, διὰ νὰ διευθυνθοῦν ὅπου καὶ οἱ λοιποὶ Συνταγματικοί.

Προσέτι, κάτοικοι τῆς Ἀνδρούσας, μένει εἰς τὴν ἐξουσίαν σας νὰ ἐκλέξετε ἄλλους Ἐπαρχιακοὺς Δημογέροντας, ἐὰν καὶ οἱ ἐνεστῶτες ὄντες ἐκλελεγμένοι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἶναι μᾶλλον Κυβερνητογέροντες, καὶ ὄχι Δημογέροντες· ἐὰν ὅμως καὶ εὐχαριστεῖσθε εἰς τοὺς παρόντας, δύνασθε νὰ τοὺς θεωρῆτε ὡς τοιούτους.

Οἱ ἀπεσταλμένοι σας θέλουσι σᾶς ἐκφρασθοῦν ὅσα μεθ' ἡμῶν ὠμίλησαμε προφορικῶς, καὶ καταγινόμενοι εἰς τὰς ὑποθέσεις σας, δὲν πρέπει νὰ εἰσχωρῆ εἰς τὴν εἰδέαν σας κᾶμμία ὑποψία φόβου, διότι ὁ τύραννος τῆς Πατρίδος μας ἐὰν ἀποτολμήσῃ νὰ στείλῃ στρατεύματα εἰς τὰ ἐδάφη σας τὰ Σπαρτιατικὰ στρατεύματα τοποθετημένα ἐν τῷ μέσῳ σας θέλουσιν ἀριστεύσειν πάλιν ἐναντίον των.

τῆ 4 7/μβρίου 1831. Καλαμάταν.

ἡ Ἐπιτροπή.

Ἄ. Π. Μαυρομιχάλης
Ἰω(άννης) Κ. Μαυρομιχάλης
Δημητριος Πυκουλακίς
Π. Κοσονακος
Δ. Πουλικακος
Π. Γερακαρακίς
Θομᾶς Τζουμακος
Γ. Δεμεστιχας
Νικολος Τεκουλακος

[Τ.Σ.]

Ἄρ. 5

Ἄναφορὰ τοῦ Κ. Π. Κυριακοῦ πρὸς τὸν [Διοικητὴ Λακεδαιμόνος]

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 6-9-1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 4472 ἔγγραφο τῆς 7-9-1831)

εὐγενέστατε!

Σήμερον πρωῒ μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον ὁποῦ τὸ χωρίον ἀπ' ἐδῶ σᾶς ἔγραφεν, σᾶς ἔγραφα καὶ ἐγὼ ἱστορικῶς περὶ πάντων, καὶ τὸ γράμμα μου ἔδωσα πρὸς τὸν Κύριον Ἀντώνι Βουτζῆ, νὰ σᾶς ἀποστείλῃ μὲ τὸν ἴδιον αὐτὸν σταλέντα τοὺς ἄνθρωπον, καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἀμφιβάλλω νὰ λάβετε καὶ ἐνεργήσετε ὅσα πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέπουν.

Ὁ Κύριος Γεώργης Στροῦμπος ἦλθε σήμερον ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὸ ἔσωθεν πληροφορεῖσθε, ἐσυνομιλήσαμεν μὲ τὸν ἴδιον καὶ τοὺς εἶπον ἐντυπώνοντας τοὺς τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ καλά. μ' ἔδειξε καὶ τὴν διαταγὴν τοὺς κάματε κατ' αὐτὸ τοὺς παρεκίνησα καὶ ἐγὼ νὰ προκαταλάβουν τὰς ἀναγκαίας θέσεις διὰ τὰ ἐνδεχόμενα.

Ὅλους τοὺς ἐδῶ μὴ τοὺς νομίζετε ἀφοσιωμένους, εἶναι καὶ σμιγαδεροί, καὶ λάβετε μέτρα καὶ μέτρα δραστήρια καὶ ἄμεσα, καὶ ἡ πειθῶ, καὶ ἡ πολιτικὴ ἄς μὴ λείπη, ξυπνήστε διὰ τὸν θεόν.

χθὲς ἓνα μόνον πολεμικὸν Γαλλικὸν Μπρίκι ἦλθεν εἰς Καλαμάταν, οἱ Μανιάταις ἐξιπάσθησαν κατὰ πρῶτον, ἔπειτα διάφοροι ὑπήγαν εἰς προυπάντησίν των. εὐγῆκεν ἔξω ὁ Κουμαντάντες μὲ ἕως 40 σολδάτους, ὄπλοφόρους καὶ μὲ τὰ ταμποῦρλα των, ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τοὺς Μανιάτας ὅτι ἐντὸς μιᾶς ὥρας ν' ἀναχωρήσουν, εἴτε εἰς τὰ ἴδια των, εἴτε διὰ ἔμπρός. ἔβαλε βάρδιας εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴν εὐγάζουν πράγματα οἱ Μανιάται, καὶ τούτου γενομένου ὄρμησαν οἱ Μανιάται κατὰ τοῦ Κουμαντάντε Γάλλου, ἐπιμένοντες εἰς τὰ λάφυρα. ὁ Κουμαντάντες ἐξέδωκε καὶ ἄλλην διαταγὴν ν' ἀναχωρήσουν ἀμέσως ἐντὸς μιᾶς ὥρας οἱ Μανιάται καὶ νὰ μὴν μείνῃ κανένας εἰς Καλαμάταν, οὔτε εἰς τὸ Νησί νὰ ὑπάγουν, καὶ ὅτι ἔρχονται χίλιοι Γάλλοι διὰ τὴν εὐταξίαν Καλαμάτας καὶ Νησίου, καὶ οἱ ὅποιοι ἕως ὥρας ὁποῦ σᾶς γράφω μετὰ τῆς Μεσημβρίας πρέπει νὰ ἦναι ἐμβασμένοι εἰς Καλαμάταν, ἔχοντες καὶ 8 κανόνια τοῦ κάμπου, ὅπου ἤρχοντο ὅλοι διὰ ξηρᾶς, τὴν ἰδίαν διαταγὴν ἔδωκεν καὶ εἰς τὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ μὴν ἦναι πλησίον των ὅσον τὸ κανόνι των φθάνει. ἔβαλεν εἰς τὸ κάστρον μίαν τρίχροον Γαλλικὴν σημαίαν, καὶ ἄλλην παρομοίως εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ βάρδιας εἰς τὰ διάφορα μέρη καὶ θέσεις τῆς πόλεως.

Ὁ Κατζάκος μὲ ἕως τριακοσίους τὸν ἀριθμόν, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κομαντάντε εἰς τὸ νὰ ἀναχωρήσουν ἐτράβιξαν προχωρῶντας εἰς τὰ χωρία τῆς Μεσσηνίας, ἐσηκώθησαν παρομοίως καὶ τὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα

καὶ ἦτον εἰς τὰ πανιά, τὰ ὁποῖα ἀγνοῶ εἴτε νὰ ἀναχωρήσουν θέλουν, εἴτε κατὰ τὸ μέρος Ἄλμυροῦ καὶ Κυτριῶν θὰ ὑπάγουν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι εἰς Καλαμάταν Μανιάται τι θέλει κάμουν.

Ἡ παρατήρησις μου εἶναι ὁμοῦ ὡς με λέγουν, ὅτι ὁ Κομαντάντες (τὸν λέγουν ὅτι εἶναι ὁ Γενεράλης) ἐλθὼν εἰς Καλαμάταν ἀντάμωσε καὶ ὁμίλησε με τοὺς συνταγματικοὺς λεγομένους, καὶ ὡς φαίνεται οἱ μὲν Γάλλοι βαστοῦν τὴν Καλαμάταν καὶ Νησί, καὶ οἱ Συνταγματικοὶ νὰ τραβίξουν διὰ ἔμπρός. εἶπον πρὸς τούτοις οἱ Γάλλοι ὅτι δὲν δέχονται νὰ ἦναι ἔνδον τῆς Καλαμάτας οὔτε τῆς Κυβερνήσεως ἄνθρωποι οὔτε Συνταγματικοί, ἀλλὰ νὰ γένη τοπικὴ ἀρχή, ἕως οὐ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος λάβουν τὴν ἐκβασίν των.

Λυπηρὰ καὶ ἀνέλπιστα πράγματα εὐγενέστατε ἀδελφέ, καὶ λυποῦμαι κατάκαρδα ὁποῦ πάσχουν οἱ ἐναντίοι νὰ μᾶς ρίψουν εἰς τὸν ζυγόν. καὶ ἄς ὄψονται αἰωνίως.

Αὐτὰ λοιπὸν με παρακινοῦν ἐπίτηδες νὰ σᾶς τὰ κοινοποιήσω καὶ χωρὶς οὐδὲ στιγμῆς ἀναβολῆς νὰ ἀναφέρετε ὅλα ταῦτα πρὸς τὴν Σ. Κυβέρνησιν, διὰ νὰ ληφθοῦν ὁποῖα ἤθελεν ἐγκρίνει εὐλογώτερα μέτρα.

Διὰ τὸν γέρον, Γενναῖον καὶ λοιποὺς δὲν ἔχω παστρικὴν πληροφορίαν ἄλλοι με λέγουν εἰς τὴν Σκάλαν καὶ ἄλλοι εἰς <Ν>τερβένια ὅτι εἶναι καὶ συνάζονται.

Ἐπειδὴ καὶ οἱ Μανιάται ὡς τώρα μανθάνω ἔκαμαν κίνημα διὰ τὰ τῆς Μεσσηνίας ἐπίλοιπα μέρη, ὑποπτέω νὰ κινήσω ἀπ' ἐδῶ κατ' εὐθεῖαν, διὰ τὰ ὑποπτα τοῦ δρόμου, ἀλλὰ σκοπεύω ἀπὸ τὸ μέρος τὸ Διράχι νὰ περάσω εἰς ἀντάμωσίν των.

τῆ 6 Σεπτεμβρ(ίου) 1831

ἀπὸ Λαδᾶ Κουτζαβᾶ
τῶν Ὀπισινοχωρίων
ὁ ἀδελφὸς καὶ δοῦλος σας
Κ. Π. Κυριακὸς

Ἄρ. 6

Ἐπιστολὴ τοῦ Ricord πρὸς τὸν Ἐκτακτὸ Ἐπίτροπο Σπάρτης

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 12-9-1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 41 ἔγγραφο τῆς 13-9-1831, τὸ ὁποῖο συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 556 τῆς 14-9-1831)

Εἰς Ἄλμυρον 12 7βρίου 1831.

Κύριε ἐκτακτε ἐπίτροπε !

Εὐχαρίστως ἔλαβον, Κύριε, τὸ χθεσινόν σας ἔγγραφο, εὐχαρίστως βλέπω τὰ ἐμψυχώνοντα τοὺς Σπαρτιάτας εὐγενῆ αἰσθήματα, ἄξια τοῦ ὁποίου φέρουν ἐνδόξου ὀνόματος.

Ἡ Ρωσσία δὲν θέλει λείψει ἐπιδαψιλεύουσα τὴν πρόνοιάν της

εις τοὺς ἀξιοσυμπαθῆτους Ἕλληνας, νὰ διαφυλάττη τοὺς φιλησύχους πολίτας ἀπὸ τὰ σκάνδαλα τῶν κακοτρόπων.

Ἴδοῦ ἢ ἐν Ἀλμυρῷ φωλεά τῶν κατετροπωμένη, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο ἄς φέρη εἰς νοῦν τοὺς παρασυρθέντας Συμπολίτας τῶν.

Ἄν διευθύνεσθε πρὸς τὰ ἐδῶ ἀμέσως θέλω ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ἰδῶ καὶ νὰ συνεννοηθῶμεν περὶ τῆς τελείας ἐπιστροφῆς τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν Σπάρτην.

Μένω μὲ ἐξαιρετον ὑπόληψιν πρὸς ὑμᾶς.

Πρὸς τὸν Κ. Ἀναγνωστόπουλον
ἕκτ(ακτον) ἐπίτροπον Σπάρτης.

ὁ Ἀντιναύαρχος
J. Ricord¹

Ἄρ. 7

Ἀναφορὰ τοῦ Διοικητῆ Καλαμάτας πρὸς τὴν Κυβέρνηση

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ.)

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν·

Ἀπὸ διδόμενα τινὰ τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ἐκ μέρους τῶν Γάλλων εἰς Καλαμάταν, φαίνεται ὅτι αὐτοὶ ὑπερασπίζονται κατὰ τινὰ τρόπον τὸ μέρος τῶν Ἀνταρτῶν εἰς τοὺς ὁποίους καὶ δίδουν πολλὰς ὑποσχέσεις. Τοῦτο συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ φαινόμενα, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δεικνύουν ἀξιοκατηγόρητον συμπάθειαν εἰς αὐτούς. ἄλλ' ὅ,τι μᾶλλον ἀποκαθιστᾷ πιθανοτέραν τὴν ὑπόνοιαν τοῦ ὅτι αὐτοὶ λαμβάνουν τὸ μέρος τῶν ἀνταρτῶν εἶναι, διότι παρατηρεῖ τις αὐτοὺς προσπαθοῦντας νὰ καταπνίξωσι τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν καθεστώτων ζήλου τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς πόλεως, Ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἐπειδὴ ἠθέλησαν νὰ ἐναντιωθῶσιν εἰς ὅσας ἀναιδῶς ἐξέφραττον κατὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως ὕβρεις οἱ Ὑδραῖοι, προσεκλήθησαν παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Γάλλου, ὅστις ἀφοῦ τοὺς ὄνειδισε διὰ τὰς ὁποίας ἔκαμον ἀντιλογίας εἰς τοὺς Ὑδραῖους, τοὺς ἐφοβέρισεν, ὅτι ἐὰν τοῦ λοιποῦ προφέρωσι τι κατὰ τῆς ἀνταρσίας, θέλει φυλακισθῶσι παρ' αὐτοῦ ἐφ' ὄρου ζωῆς τῶν. Ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν αὐτῶν κατοίκων ἀναγκάζονται νὰ παραιτῶσι τὰς ἐστίας τῶν, καὶ νὰ καταφύγωσιν ἐνταῦθα πανοικί, ὅπου τοῦλάχιστον δὲν προστίθεται σιμὰ εἰς τὰς δυστυχίας τῶν, καὶ ἢ δυστυχία τοῦ ν' ἀκούωσι περιῦβριζομένην τὴν πατρικὴν Κυβέρνησιν τῶν. Καθόσον λέγεται ὡς βέβαιον, Ἡμβρῖκιον Γαλλικὸν μετέφερον ἀπὸ Καλαμάταν εἰς Κορώνην μέρος Ὑδραίων, καὶ οἱ τρόποι οὗτοι τῶν Γάλλων ὑπὲρ τῶν ἀνταρτῶν, δίδουν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ὀλίγους ὁπαδοὺς τῶν ἀνταρτῶν, νὰ ἐπιμένωσιν εἰς τὴν κακίαν τῶν,

1. Τὸ ὄρθθ : P. Ricord.

ἐξακολουθοῦντες τὴν ἀξιοκατάκρητον διαγωγὴν των, καθόσον ἀποβλέπει τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων. Μόλα ταῦτα οἱ εἰς Μικρομάνην καὶ Ἄνδρουσαν συνομῶται των, φαίνεται ὅτι ἀπενεκρώθησαν, καὶ ἔπαυσαν ἤδη ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιάζωσιν εἰς τὸ κοινόν, τὰ φθοροποιὰ των φρονήματα. Εἶναι ὅμως κίνδυνος μήπως ἐνθαρρυνθῶσι καὶ αὐτοί, καὶ ἄλλους διεγείρωσιν εἰς τὸ μέρος των, ὅταν θεωρῶσι τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα διαμένοντα εἰσέτι εἰς Καλαμάταν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπολαμβάνουν ὅτι ὑπερασπίζονται.

Εἶναι ὑποψία ὅτι τὰ αὐτὰ στρατεύματα σκοπὸν ἔχουν νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Μεσσηνίας, καὶ ὄχι ν' ἀναχωρήσωσιν ἐπειδὴ ὁ στρατηγὸς των φθάσας τὴν 13 τὴν ἑσπέραν εἰς Καλαμάταν, μετεκόμισεν εἰς τὸ ἐκεῖσε φρούριον ἕξ κανόνια, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεσκέφθη τὰ στρατεύματά του. ὅλα σημεῖα πολυκαιρινῆς διαμονῆς εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Εἶναι περιττὸν νὰ κάμω τὴν παρατήρησιν εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν, ὅτι μεγάλη δυσκολία ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὄσων ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἀνταρσιῶν τῆς Μάνης, ἐν ὅσῳ ἡ Καλαμάτα κατέχεται ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, καὶ ταῦτα διότι οἱ ἀντάρται νομίζοντες ὅτι ὑπερασπίζονται ἀπὸ αὐτά, πολλαπλασιάζουν τὰς προσπάθειάς των, ἐπαπειλοῦν τοὺς ἡσύχους πολίτας, τοὺς δὲ ἀπλουστέρους δύνανται μὲ εὐκολίαν νὰ διεγείρωσι μὲ τὰ φρονήματά των.

Ὁ Κατζάκος εὐρίσκεται εἰς Δολοὺς χωρίον Σταυροπηγείου· μήτε οἱ κάτοικοι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, μήτε οἱ τῆς Σκαρδαμουβλας θέλει τὸν κτυπήσουν, ἀνίσως καὶ δὲν ἴδωσιν στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως εἰς βοήθειάν των. ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ διαταχθῇ ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς ὥστε νὰ στείλῃ ἐκεῖ ὄσῃν ἤθελεν ἐγκρίνει στρατιωτικὴν δύναμιν, διὰ νὰ συλληφθῇ ἢ κἂν νὰ φονευθῇ ὁ πρωταίτιος οὗτος τῆς δυστυχίας ὀλοκλήρου πόλεως.

Ὁ Πρωτοσύγγελος Παγώνης, κατέφυγεν ἀπὸ τὸν φόβον του εἰς Μαντηνεῖαν χωρίον Σταυροπηγείου, ἔνθα δὲν παύει μόλα ταῦτα ἀπὸ τὰς συνηθισμένας ἀντενεργείας του· οἱ δὲ ἀδελφοὶ Ἥλιος καὶ Παναγιώτης Ρεμποῦ ὄχι μόνον ἀντενεργοῦν ἤδη ἀναφανδὸν εἰς Καλαμάταν, ἀλλὰ προσπαθοῦν καὶ ἄλλους νὰ διεγείρωσιν μὲ τὸ πνεῦμα των, καὶ δὲν ἀπολείπουν γράφοντες συνεχῶς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ εἰς ὄσους γνωρίμους των.

Τὰ Ἑθν(ικὰ) πλοῖα ἀνεχώρησαν χθὲς διὰ Λιμένι, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ καταστρέψουν τοὺς ἐκεῖσε πύργους τῶν ἀποστατῶν. εἰσέτι δὲν ἐλάβομεν εἴδησιν περὶ τοῦ τι ἔπραξαν.

Σήμερον ὁ Στρατηγὸς Γάλλος μετέβει ἀπὸ Καλαμάταν εἰς Φουρτζάλαν· ὁ σκοπὸς τῆς μεταβάσεώς του ἐκεῖ, δὲν συμπεραίνω νὰ ἦτο ἄλλος, εἰμὴ διὰ νὰ περιεργασθῇ τὸ μέρος αὐτό, καὶ συγχρόνως νὰ ἰδῇ,

άνισως και παρουσιάζονται οί χωρικοί διά νά ζητήσωσι τήν υπεράσπισίν του δι' ὅσα ὑποφέρουν δεινά ἐκ μέρους τῶν Κυβερνητικῶν στρατευμάτων· πιθανόν νά ἀπέβλεπεν ὁ σκοπός του εἰς τὸ νά συνεργήσῃ νά τοῦ παρουσιάσωσιν ἀναφορὰν τινὰ τοῦ εἶδους τῆς τῶν ὀλίγων Καλαματιανῶν. πλὴν δὲν συναίβει οὐδὲν τῶν τοιούτων.

Σιμὰ εἰς ὅσα ἐξέθεσα ἀνωτέρω, δὲν ἤμπορῶ ν' ἀποσιωπήσω καὶ τὴν χρηματικὴν ἀνέχειαν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται τὸ ταμεῖον τῆς Διοικήσεως, ἥτις ἐκτὸς τῶν καθημερινῶν ἐξόδων, τὰ ὁποῖα ἀπαιτουμένως πρέπει νά κάμῃ διὰ τροφήν εἰς τὰ ἐνταῦθα στρατεύματα, ἀναγκάζεται ταυτοχρόνως νά δίδῃ εἰς αὐτὰ καὶ ἐξοικονομήσεις τινάς, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Γενικοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Δημογέροντας Καλαμάτας καὶ εἰς μερικοὺς ἄλλους συμπολίτας των, ἀπόρους ὄντας ὅλως δι' ὄλου, δίδει ἢ Διοίκησις τὸν καθημερινόν των ἄρτον καὶ 40 λεπτὰ ἐκάστου προσκληθεῖσα εἰς τοῦτο ὡσαύτως παρὰ τοῦ ἰδίου Ἀρχηγοῦ. Ὅθεν ἡ Σ. Κυβέρνησις πρέπει νά σπεύσῃ εἰς τὸ νά προφθάσῃ τὴν Διοίκησιν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, διὰ νά μὴ φθάσῃ εἰς τελείαν ἀπορίαν καὶ μὴ δυνάμενη νά ἐξοικονομῇ τὰ αὐτὰ στρατεύματα συμβῆ ἀπευκταῖον τι τοῦ ὁποίου αἱ συνέπειαι θέλουσιν εἶσθαι χαλεπόταται, Καὶ μένω εὐσεβῆστας.

τῆ 15 7βρίου 1831

Ἐν Νησίῳ

Ὁ Διοικητὴς Καλαμ(άτας) καὶ Νησίου

[Τ. Σ.]

Ἰ. Τομπακάκης

Ἄρ. 8

Ἀναφορὰ τοῦ Διοικητῆ Ἀνδρούσας πρὸς τὴν Κυβέρνηση

(ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 114, ἀρ. 824, 19-9-1831, πρωτ.)

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν.

Ὁ Διοικητὴς

Ἀνδρούσης κλπ.

Αριθ. 824.

Οἱ ἐμπολεῦντες εἰς Νησι κακόβουλοι διὰ τῶν ἀπατηλῶν μέσων, διὰ τῆς ἀμαθείας τῶν κατοίκων, διὰ τῆς ἐλλείψεως μιᾶς κωμοπόλεως εἰς τὰς Ἐπαρχίας ταύτας, εἰς τὴν ὁποίαν συνεργόμενοι οἱ πολῖται ἤθελον συσκέπτονται τὰ συμφέροντά των, ἠδυνήθησαν ν' ἀποπλανήσωσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἐπαρχίας Ἀνδρούσης καὶ ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπ' αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἡσυχίαν καὶ εὐνομίαν ἐχαίρετο. Πρώτιστος σκοπὸς αὐτῶν ἐστάθη νά σύρωσι πρὸς τὸ μέρος των τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογε-

ροντίαν. Εὐκολοκατόρθωσαν τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ Κυρ(ιο)ς Σπύρος Φραγκίσκος μέλος τῆς Δημογεροντίας ἦτο μὲ τὰ φρονήματά των. Ἐκτοτε αἱ διάφοροι ἐγκύκλιοι τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καὶ αἱ νοθεσῖαι τῆς Διοικήσεως δὲν ἐκοινοποιοῦντο παρὰ τῆς Δημογεροντίας πρὸς τοὺς κατοίκους. Κηρύττοντες τέλος πάντων μονοδέκατον καὶ ἄλλα παρόμοια ὁ Κυρ(ιο)ς Σπύρος Φραγκίσκος προδιέθεσε διὰ ραδιούργων καὶ ἀνόμων πράξεων νὰ ἐκλεχθῆ πληρεξούσιος τῆς Ἐπαρχίας. ἡ Διοίκησις ὁμως ἀπήντησε καὶ δὲν ἐπέτυχεν ὁ Κυρ(ιο)ς Φραγκίσκος τῶν σκοπῶν του. Προδιατεθειμένοι ὄντες τοιουτωτρόπως οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες, ἅμα ἤκουσαν τὴν εἰς Καλαμάταν εἰσβολὴν τῶν ἀνταρτῶν, ἔσπευσαν συνελθόντες καὶ προσκαλοῦντες τινὰς ἄλλους νὰ γράψωσι πρὸς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Σπάρτης.

Ὁ ἀξιοσημείωτος τρόπος καθ' ὃν ἔγραψαν πρὸς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸ εἰς ἀπόκρισιν ἀνάλογον ἔγραφον ἀποδεικνύουν τρανώτατα τὴν κατὰ δυστυχίαν συνεννόησιν τῶν Δημογερόντων. αὐτὰ ταῦτα τὰ δύο ἔγγραφα περικλείονται ὑπὸ Στοί(χεῖα) Α' καὶ Β' πρὸς πληροφορίαν τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως.

Μολοντί οἱ Δημογέροντες καὶ λοιποὶ μετεμελήθησαν διὰ τὴν ἀθέμητον πρᾶξιν των, καὶ καταγίνονται νὰ συνθέσωσιν ἀναφορὰν ἐκ μέρους τῆς Ἐπαρχίας ὅλης διὰ ν' ἀποδοκιμάσωσι καὶ ἀκυρόσωσι τὰς πράξεις των, μολοντοῦτο διὰ νὰ ἴδωσιν οἱ πολῖται ὅτι δὲν μνέσκουν ἀτιμώρηται τοιαῦται πράξεις προβάλλομεν εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν ν' ἀντικατασταθῶσιν ἄλλοι ἀντὶ τῶν ἐνεστῶτων Ἐπαρχιακῶν Δημογερόντων.

Ἐπιστήσας ὁ Διοικητὴς ἐντονώτερον τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἐπαρατήρησεν εἰς τὰς πράξεις τοῦ Ἀστυνόμου τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων ἀδράνειαν ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις μεγίστην καὶ ἀμέλειαν, εἰς δὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς ἐνταῦθα Πολιτικῆς Φρουρᾶς ἀπειθειαν, βίαν καὶ κατάχρησιν ὥστε προφασιζόμενος τὴν ἔλλειψιν τῶν μισθῶν του ἐπροσπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα τοῦ Διοικητοῦ, ἀλλ' ἀπέτυχεν.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ὑποπτευθεὶς ὁ Διοικητὴς κατὰ τοῦ Ἀστυνόμου τὸν ἔπαυσε, καὶ ἀντικατέστησε προσωρινῶς εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ὑπαστυνόμον Ἐμπλακίικων Κυρ(ιο)ν Ἰωαν. Λυκάκη. Ἀνεφέραμεν πρὸς τὸν Γεν. Ἀρχηγὸν τῆς Π. Π. Φρουρᾶς διὰ ν' ἀποβληθῆ ὁ Πολιτάρχης καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ θέλομεν ἀποτανθῆ εἰς τὸν Γεν. Ἀρχηγὸν τῶν Πελοποννησιακῶν ὄπλων, ἐπιμένοντες ν' ἀποβληθῆ ὁ Πολιτάρχης ἐπειδὴ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι συνεννοημένος δὲν ἦτον ἐπέφερον ὁμως βίαν καὶ κατάχρησιν ὥστε ἐβίαζε πολλοὺς πολίτας ν' ἀγανακτῶσι, καὶ ἔδειξε κακίαν καὶ ἀνικανότητα εἰς τοιαύτας κρίσιμους περιστάσεις. Περὶ τούτων τῶν δύο, Ἀστυνόμου δη-

λαδῆ καὶ Πολιτάρχου, ἐπομένως θέλομεν λάβει πληροφορίας διὰ νὰ τὰς ἀναφέρωμεν εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν.

Ὁ Κυρ(10)ς Παναγιώτης Παππατζόνης ἀλησμονῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιείκειαν τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως, παραβλέπων τὰς προτροπὰς τῆς Διοικήσεως διὰ τῶν ὁποίων ἐπροσπαθοῦσε νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν εὐθεϊαν ὁδὸν καὶ μὴ συλλογιζόμενος ἄλλο εἰμὴ τίνι τρόπῳ νὰ συντελέσῃ εἰς ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους του δὲν ἔλειπεν, ὅταν τῷ ἐπαρουσιάζετο εὐκαιρία, νὰ πράττῃ κατὰ τὰ διανοήματά του. Ἐπροσπάθησε διὰ τῆς ἀπάτης νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πληρεξουσιότητα τῶν Ἐμπλακίκων, ἀλλ' οἱ Ἐπαρχιώται του γινώσκοντες τὸν χαρακτήρα του δὲν τῷ τὴν ἀπέδωκαν. Μὴ δυνηθεὶς διὰ τῆς ἀπάτης καὶ ἄλλων μέσων, μετεχειρίσθη τὴν βίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἤναγκασεν ὀλίγα τινα ἄτομα νὰ ὑπογράψωσιν εἰς ἓν γεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πληρεξούσιον. Μετὰ ταῦτα διευθύνθη διὰ τὴν Ὑδραν ἀλλ' ἀπεβιβάσθη ἐκ νέου εἰς Καλαμάταν μετὰ τῶν ἄλλων ὅπου τώρα διαμένει. Οἱ πρῶτοι ὑπογράψαντες εἰς αὐτὸ τὸ πληρεξούσιον ἐπετάχονον νὰ παρουσιάσωσι τὴν ἐσώκλειστον ὑπὸ Στοιχ. Γ' ἀναφορὰν πρὸς ἀθώωσίν των. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν δὲν δυνάμεθα ν' ἀποσιωπήσωμεν τὴν σταθερότητα καὶ χαρακτῆρα τινῶν προκριτοδημογερόντων τῆς Ἐπαρχίας Ἐμπλακίκων οἵτινες μ' ὄλας τὰς ἀπειλὰς καὶ βίαν δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπογράψωσιν,

Οἱ προκριτοδημογέροντες τῆς Μικρομάνης φοβηθέντες ἔγραψαν πρὸς τὴν Συνταγ(ματικὴν) Ἐπιτροπὴν, ἀλλὰ δὲν ὑπέγραψεν οὐδεὶς εἰς τὸ ἔγγραφον. μολοντοῦτο ἐτοιμάζονται ν' ἀναφερθῶσι καὶ ἀποκηρύξωσι αὐτὸ τὸ ἔγγραφον. Εἰς αὐτὸ τοῦτο καταγίνονται καὶ δύο ἢ τρία ἄλλα χωρία οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων φοβηθέντες ἔγραψαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἀναφέροντες ταῦτα χρεωστοῦμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ τάξις ἐπανελήφθη, καὶ ὅτι ἡ ἡσυχία κυριεῦει εἰς ταύτας τὰς Ἐπαρχίας.

τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1831.

Ἄνδρoύσα

[Τ. Σ]

Ὁ Διοικητῆς

Σ. Σεραφεῖμ